FAKULTA
PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ
A PEDAGOGICKÁ TUL

Bakalářská práce

Hrajeme si s barvou celý rok

Studijní program: B0112A300007 Učitelství pro mateřské školy
Autor práce: **David Spilka**
Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Liberec 2023

FAKULTA
PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ
A PEDAGOGICKÁ TUL

Zadání bakalářské práce

Hrajeme si s barvou celý rok

Jméno a příjmení:	**David Spilka**
Osobní číslo:	P20000823
Studijní program:	B0112A300007 Učitelství pro mateřské školy
Zadávající katedra:	Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok:	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl: Zpracovat soubor metodických listů k jednotlivým výtvarným hrám podle ročních období.
Realizovat výtvarné hry s dětmi v MŠ.
Metody:
- Pozorování.
Požadavky:
- Prostudovat odbornou literaturu k tématu.
- Aplikovat část metodických listů do praxe.
- Fotodokumentace výtvarných her.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce: tištěná/elektronická
Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

ITTEN, J., 2021. Umění barvy: subjektivní prožívání a objektivní poznávání jako cesta ke vnímání umění, V Praze: NAMU. ISBN 978-80-7331-546-7.
LADA, J. & DUFEK, K., 2018. Tradiční český rok, Praha: Bambook. ISBN 978-80-247-5173-3.
LANGMEIER, J. & KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. Vývojová psychologie 2. aktualiz. vyd., Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.
SEILER-HUGOVA, U., 2009. Barvy: vidět – prožívat – rozumět, Praha: Wald Press. ISBN 978-80-903931-4-1.
ŠKALOUDOVÁ, B., HUŠKOVÁ-SMYCZKOVÁ, K. & SOMMERNITZOVÁ, Z., 2014. Kraso(v)hled: praktické náměty na výtvarné a environmentální činnosti v předškolním vzdělávání, Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-083-3.

Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce: 25. března 2022
Předpokládaný termín odevzdání: 1. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Picek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. května 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

20. dubna 2023 David Spilka

PODĚKOVÁNÍ

Velmi děkuji, mé vedoucí bakalářské práce, paní Mgr. A. Lucrezii Škaloudové Puchmajerové, Ph.D. za bezproblémovou komunikaci a velmi milý přístup, během vypracovávání mé bakalářské práce. Děkuji paní ředitelce a všem učitelkám z mateřské školy, kde jsem mohl realizovat mé metodické listy, po celý rok. Největší dík patří mé rodině, která mě podporovala po celou dobu studia.

ANOTACE

Cílem bakalářské práce je zpracovat soubor metodických listů k jednotlivým výtvarným hrám podle ročních období. Realizovat výtvarné hry s dětmi v MŠ.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá předškolním obdobím, výtvarnou výchovou v předškolním vzdělávání, barvami všeobecně a ročními obdobími. U barev se začíná tím, co je to vůbec barva a jak vzniká. Popsány jsou barvy barevného spektra, jak mezi sebou harmonizují a jak se dají barvy míchat. K textu jsou přiložené i ilustrační obrázky, pro lepší představu barvových kruhů a barevných harmonií. Praktická část obsahuje soubor dvanácti metodických listů, rozdělených do čtyř ročních období. Výtvarná hra s barvami se vztahuje k určitému ročnímu období a jeho přírodě. V metodických listech jsou použity různé techniky s barvami jako je akční malba, zapouštění barev, otiskování barev, kapání barev a míchání barev. Část metodických listů je zrealizována v mateřské škole.

KLÍČOVÁ SLOVA

Barvy, hra, roční období, metodické listy, předškolní věk, mateřská škola, výtvarná výchova.

ANOTATION

The aim of the bachelor thesis is to prepare a set of methodological sheets for individual art games according to the seasons. To implement art games with children in kindergarten.

The bachelor thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part deals with the preschool period, art education in preschool, colours in general and the seasons. For colours, it starts with what colour is in general and how it is created. The colours of the colour spectrum are described, how they harmonise with each other and how colours can be mixed. Illustrative pictures are also included to give a better idea of colour circles and colour harmonies. The practical part contains a set of twelve methodological sheets, divided into four seasons. The art game with colours relates to a particular season and its nature. The methodological sheets use different techniques with colours such as action painting, colour sinking, colour imprinting, colour dripping and colour mixing. Some of the methodological sheets are implemented in a kindergarten with Montessori elements.

KEYWORDS

Colours, game, seasons, methodological sheets, preschool age, kindergarten, art education.

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ 9
ÚVOD 10
1. TEORETICKÁ ČÁST 12
1.1 Předškolní období – psychologický vývoj 12
1.1.1 Vývoj základních schopností a dovedností 12
1.1.2 Kognitivní vývoj 13
1.1.3 Emoční vývoj a socializace 13
1.1.5 Hra 14
1.2 Výtvarná výchova v předškolním vzdělávání 14
1.2.1 Předškolní dítě a barva 15
1.3 Co je to barva 16
1.3.1 Odkud se bere barva 16
1.4 Duha 17
1.5 Sedm spektrálních barev 18
1.5.1 Červená 18
1.5.2 Oranžová 18
1.5.3 Žlutá 18
1.5.4 Zelená 19
1.5.5 Modrá 19
1.5.6 Indigo 20
1.5.7 Fialová 20
1.6 Barvové kruhy 20
1.6.1 Harmonie barev 21
1.6.2 Míchání barev 23
1.7 Smyslově-morální účinek barev 23
1.8 Roční období 24
1.8.1 Jaro 25
1.8.2 Léto 26
1.8.3 Podzim 27
1.8.4 Zima 27
2. PRAKTICKÁ ČÁST 29
2.1 Jaro 29
2.1.1 Jarní autojízda 29
2.1.2 Barvy duhy 31

2.1.3 Co to roste pod sněhem? 33
2.2 Léto 34
2.2.1 Letní cesta barevným pralesem 35
2.2.2 Ovocné koktejly 36
2.2.3 Co se skrývá pod mořskou hladinou? 38
2.3 Podzim 40
2.3.1 Kouzlíme barvy korunám stromů 40
2.3.2 V tajemném světě podzimu 41
2.3.3 Barvy v pohybu 42
2.4 Zima 44
2.4.1 Zima za jednu noc 44
2.4.2 Co najdeme pod pěnou? 45
2.4.3 Modrá barva třikrát jinak 47
ZÁVĚR 49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 50
SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ 53

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Barevný model *RGB*

Obrázek 2 Barevný model CMYK

Obrázek 3 Barevný model RYB

Obrázek 4 Barevné modely

Obrázek 5 Primární, sekundární a terciární barvy

ÚVOD

Téma bakalářské práce je „Hrajeme si s barvou celý rok“. Toto téma jsem si vybral proto, že mě baví výtvarná výchova. Chodil jsem do ZUŠ, kde jsem navštěvoval devět let výtvarný obor. Vystudoval jsem střední Uměleckoprůmyslovou školu sklářskou. Takže mám k výtvarné výchově velmi blízko. Chci dětem vytvořit přehled o barvách v podobě her. Aby věděly, jak s barvami různě pracovat, že se barvy každé roční období mění a uvědomit si, které barvy dominují v jednotlivých ročních obdobích. Jsem rád, že výtvarné hry s barvami mohu realizovat v mateřské škole a vidět, co děti zajímá a jak práci s barvou prožívají.

Cílem mé bakalářské práce je zpracovat soubor metodických listů k jednotlivým výtvarným hrám podle ročních období. Realizovat výtvarné hry s dětmi v MŠ.

Teoretická část je rozdělena do osmi kapitol. V první kapitole se zabývám psychologickým vývojem předškolního období. Popisuji, jaké základní schopnosti a dovednosti by dítě v předškolním věku mělo mít. Rozvoj kognitivního a emočního vývoje a hlavně socializace. Nedílnou součástí je hra, která je v předškolním období důležitá. V druhé kapitole se přesouvám k výtvarné části, kde rozebírám výtvarnou výchovu v předškolním vzdělávání. Z hlediska kurikulárních dokumentů jako je RVP PV, obsahu, chápání dětského projevu a rozvoje paměti pravidelnou výtvarnou činností. Také vysvětluji, jak předškolní dítě vnímá barvy. Třetí kapitola už obsahuje informace o barvě jako takové, přesněji odkud se barva bere. Ve čtvrté kapitole rozebírám charakteristiku a vlastnosti sedmi spektrálních barev. Každá barva charakterizuje něco jiného a působí na člověka určitými vlastnostmi. A právě duha se skládá ze sedmi spektrálních barev, o které píšu v páté kapitole. V šesté kapitole přehledně vysvětluji druhy barvových kruhů, harmonie barev a míchání barev. Všechny tyhle podkapitoly jsem doplnil ilustračními obrázky. Smyslově-morálním účinkem barev na člověka se zaměřuji v sedmé kapitole. Poslední kapitola je věnovaná ročním obdobím. V úvodu kapitoly shrnuji, co obecně znamená roční období. Potom už se postupně věnuji jaru, létu, podzimu a zimě. U každého z období jsou základní informace a následně, co se v daném období slaví za svátky, tradice a jaké umělecké aktivity bychom mohli s dětmi realizovat venku.

V praktické části je vypracovaný soubor metodických listů. Jsou rozděleny podle ročních období. Každý metodický list obsahuje: organizaci, časovou dotaci, věk dětí, výchovně vzdělávací cíl, výtvarný problém, techniku, pomůcky, motivaci, úkol, postup, hodnocení a reflexi. Ke každému ročnímu období jsem vypracoval tři metodické listy.

Část metodických listů je zrealizována v mateřské škole, kde uplatňují Montessori prvky. Píšu u nich tedy reflexe, ve kterých popisuji mé postřehy, co se povedlo a nepovedlo, různá doporučení a rizika. Aktivity s barvami jsou zaměřené na barvy vztahující se k jednotlivým obdobím. V létě se v mateřské škole realizoval program „Cesta kolem světa – Jižní Amerika“. Takže jsem metodické listy přizpůsobil tomuto programu.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Předškolní období – psychologický vývoj

Dle Koťátkové (2014, s. 12) předškolní věk bývá chápán jako období od tří do šesti let. Dítě je v tuto dobu již obecněji chápáno jako utvářející se osobnost. Komplexněji vymezené předškolní období v sobě zahrnuje celý věkový rozsah od narození dítěte do jeho šesti let.

Předškolní období je podle Petrové a Plevové (2018, s. 37, 41) obdobím, ve kterém se dále zdokonalují tělesné i psychické funkce, organismus je celkově výkonnější. Obecně jde o období živosti, fantazie, zvídavosti. Na konci tohoto období se projeví tzv. první strukturální přeměna neboli přeměna kostry dítěte, která dočasně naruší původně poměrně klidný vývoj, způsobí dočasnou disharmonii nejen v oblasti tělesné, ale i duševní.

1.1.1 Vývoj základních schopností a dovedností

Motorický vývoj bychom mohli označit jako stálé zdokonalování. V hrubé motorice se zlepšuje pohybová koordinace, větší hbitost a elegance pohybů (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 88).

Pohyblivost a přesnost pohybů ovlivňuje rychlost při skákání, běhání, hrách s míčem, prolézání. Menší pohyblivost a zručnost má vliv na preferenci činností. Jestliže je dítě v některé činnosti neobratné, bojácné, nejisté, zpravidla ji po určité době nevyhledává. V oblasti jemné motoriky předškolní děti rády pracují se stavebnicemi, mozaikami, zapojují se do rukodělných činností vyžadujících určitou dávku přesnosti a obratnosti (Bednářová, Šmardová 2021, s. 6).

V období 3–6 let se nejčastější dětské kresby s věcným obsahem zobrazují zpravidla jen izolované představy (zvíře, květina, auto…). Častým námětem je sluníčko, nejvíce se však objevuje člověk – nejdříve jako tzv. hlavonožec, později jako tzv. paňák. S lidmi vchází do obsahu kreseb i jejich prostředí: dům, strom, auto… apod. (logarte.cz).

Helus (2020, s. 275) píše, že předškolní děti aktualizují svou nově vyvinutou zručnost neobyčejně rády kreslením.

V předškolním věku (3–6 let) se u dětí vytvářejí řečové a komunikační dovednosti, což jsou jazykové a komunikační kompetence (Průcha, Koťátková 2013, s. 47).

1.1.2 Kognitivní vývoj

„Kognitivní vývoj znamená zvyšování inteligence dítěte a jeho schopností správně uvažovat. Spočívá ve vývoji poznávacích funkcí (vnímání, představování, fantazie, schopnosti, myšlení, inteligence, pozornost nebo paměť). Problematikou se velmi výrazně zabýval Jean Piaget, švýcarský filosof, přírodní vědec a vývojový psycholog. Za základní princip považoval kombinaci a prolínání dvou komplementárních procesů: aktivnější asimilaci a pasivnější akomodaci" (Mádlová 2019, PředškolníVěk.cz).

Vnímání je globální, a tak dítě vnímá celek jako souhrn jednotlivostí, kde dítě není schopno rozlišovat základní vztahy. Rozvíjí se sluchová a zraková diferenciace. Vnímání prostoru a času je nepřesné. Představy předškoláka jsou velmi bohaté.

V předškolním období dochází k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení, které je typické pro předoperační období. Dítě je vázáno na konkrétní činnosti a aktivity.

Mezi třetím a šestým rokem je období zkvalitňování řečových dovedností. Dítěti se rozšiřuje slovní zásoba, zvětšuje se rozsah i složitost vět a roste zájem dítěte o řeč. V průběhu předškolního období postupně mizí patlavost.

U dětí převažuje paměť krátkodobá, i když mezi pátým a šestým rokem přichází působnost paměti dlouhodobé (Mertin, Gillerová 2015, s. 14–17).

1.1.3 Emoční vývoj a socializace

Dle Palákové (2019, s. 86) budou děti v předškolním období mít dobře zafixované vzory chování od svých rodičů.

Koťátková (2014, s. 198) popisuje základ prosocionálního chování, který je tvořen ze tří zdrojů. Prvním je z citlivosti a vhodného chování vůči dítěti. Dítě zažívá přirozenou pomoc, porozumění, trpělivost, uznání. Druhým zdrojem je z nápodoby chování, kterou pozoruje kolem sebe. Dítě pozoruje blízké osoby, zaznamenává jejich reagování a s ním se postupně ztotožňuje. Poslední zdroj vychází z podpory empatických projevů, jež jsou v chování dítěte okolím zaznamenány. Jde o empatii a pomoc druhým dětem, lidem, zvířátkům…

Dramatická výchova má velmi interaktivní charakter, protože začleňuje do svých aktivit hudbu, výtvarné vyjadřování, výrazový pohyb. Rozvíjí především osobnost v psychických procesech i v sociální – vztahové –rovině (Koťátková 2014, s. 196).

Jedlička (2015, s. 14) píše, že socializace představuje termín užívaný v celé řadě vědních oborů a v nejširším smyslu slova znamená formování a růst osobnosti pod vlivem

nejrozmanitějších vnějších podnětů, včetně těch lidských činností, které souborně nazýváme výchovou.

Spoluprací ve skupině dítě získává sociální dovednosti, jak něco vysvětlit, jak přistoupit na kompromis, jak druhé přesvědčit, kdy a jak odmítnout pro někoho nepřijatelnou situaci a zažívá radost ze společně fungující hry (Koťátková 2014, s. 55).

1.1.5 Hra

„Hra je pro rozumový a řečový rozvoj velmi zásadní činností a komplexně se v ní rozvíjí inteligence dítěte. Hra je nositelem vnitřní motivace, emocí a prožitků a také citové angažovanosti, která silně podporuje učení.“ (Průcha, Koťátková 2013, s. 106)

Dětská seberealizace se od počátku vývoje dítěte do jeho sedmi let uplatňuje ve volné hře, potom také ve hře organizované. Hra dává dítěti potřeby něco vytvářet, zvládat svoje tělo a prostor, zpracovávat situace, ale i vytvářet své příběhy. Dítě uspokojuje svou potřebu vztahů a přátelství, srovnává se s názory a dovednostmi druhých, ale objevuje i radost ze spolupráce. Malé děti se navzájem napodobují, učí se spolu vycházet. Starší děti se zase snaží naplnit role postav, které znají ze svého okolí nebo pohádek. Všechny děti se ve hře snaží aktivně komunikovat, řešit problémy, argumentovat své nápady, přijmout vůdčí pozici nebo se podřídit a vyrovnat se s odmítnutím (Průcha, Koťátková 2013, s. 106, 107).

Helus (2018, s. 277) uvádí, že v předškolním období se rozšiřuje repertoár her a zvýrazňuje se i jejich rozvojetvorná funkce. Rozlišuje hry: motorické – například hry s míčem, prolézání na dětském hřišti; na sociální role – dítě je „jako“ rytířem, učitelem, …; s přesunem sociálních perspektiv – dítě je maminkou a maminka je dítětem, které opatruje, plyšáci jsou jako žáci, …; s pravidly – dítě už ví, že hra má pravidla, která se musí dodržovat, aby se vydařila.

1.2 Výtvarná výchova v předškolním vzdělávání

Kurikulární dokument na státní úrovni je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výtvarné, hudební, dramatické a pohybové aktivity jsou realizovány v pěti vzdělávacích oblastech. Těmi oblastmi jsou: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět. V kurikulu pro předškolní vzdělávání je obsah výtvarné výchovy organizován integrovaným způsobem do pěti široce pojatých vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a enviromentální.

Obsah je formulovaný „od dítěte“, nikoliv „od oboru“ a uplatňuje se v integrovaném přístupu. Integrované bloky nabízejí dětem vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vztazích a vazbách.

Dětský výtvarný projev chápeme jako projev osobnosti a zdroj poznání sebe sama i svého okolí. Záměrem kurikula je podporovat děti v poznání sebe sama, rozvíjet jejich pozitivní city ve vztahu k sobě a dovednost umožňující pocity, získané prožitky a dojmy optimálně vyjádřit. Činnosti v mateřské škole je vhodné doplnit aktivitami jako jsou například výlety do přírody, výstavy, kulturní akce, edukační programy galerií a muzeí. Oblast umění a kultury se odráží ve vzdělávací oblasti Dítě a společnost. Pedagog má za úkol objasňovat a předávat základní hodnoty a rozvíjet prosociální a prokulturní postoje dětí.

Výtvarné činnosti jsou využitelné jako základ nebo doplněk různých aktivit, doporučených kurikulem: přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, sledovat změny v přírodě, práce s obrázkovým materiálem, kladení otázek a hledání odpovědí, praktické pokusy, zkoumání, poznávání ekosystému – prostá kresba nebo složitější výtvarná práce sloužící jako záznam osvojených skutečností (Šobáňová et al. 2020, s. 15–18).

Pravidelná výtvarná činnost dítěte rozvíjí paměť. Spolu s rozvojem řeči je právě kreslení a malování velice důležité jako prostředek pěstování schopnosti reprodukce zažitého a poznaného (Babyrádová 2014, s. 32).

1.2.1 Předškolní dítě a barva

Barevné cítění a vyjadřování má velmi blízko k psychologizaci výtvarného projevu. Je velmi individuální, kdy začíná dítě dávat pozornost barvě. Jisté je pochopitelně, že před nástupem do školy by mělo dítě rozeznávat jednotlivé barvy a mělo by být schopno také přiřazovat barvám jednoduché smluvené významy – například, že červená znamená pozor, stop atd.

Ve výtvarném projevu předškolního dítěte je užívání barev spojeno s citovým zabarvením. Děti v období raných výtvarných aktivit nevyužívají barvu jako my dospělí, tedy se stavy a vlastnostmi, které dítě ve svém stupni vývoje prakticky nezná. Dítě využívá barvu podle toho, jaká se mu zrovna líbí. Takže je například schopno nakreslit růžové sluníčko, protože se mu zrovna růžová barva nejvíce zamlouvá. Málokdy kreslí nebo maluje předměty v barvách, ve kterých se ve v reálném životě vyskytují (Babyrádová 2014, s. 80).

1.3 Co je to barva

„Barva je život, protože svět bez barev nám připadá jako mrtvý. Barvy jsou praideje, děti prapočátečního bezbarvého světla a jeho protihráče, bezbarvé tmy. Stejně jako plamen vytváří světlo, vytváří i světlo barvy. Barvy jsou dětmi světla a světlo matkou barev. Světlo, tento prafenomén světa, nám v barvách zjevuje ducha a živou duši tohoto světa“ (Itten 2021, s. 8).

Dle Ittena (2021, s. 16) barva získává svou hodnotu výhradně prostřednictvím svého vztahu k nebarvě, jako je černá, bílá, šedá, nebo k druhé barvě či více barvám. Vnímání všech barev je na rozdíl od fyzikálně-chemické skutečnosti její psychofyzická skutečnost. Tuto psychofyzickou skutečnost barvy označuje jako účinek barvy. Skutečnost barvy a její účinek jsou identické pouze u harmonických barevných souzvuků. Ve všech ostatních případech je skutečnost barvy simultánně přivedena k pozměněnému, novému účinku.

Matěják (2022, s. 42) popisuje, že barva je pouze obecný termín používaný k popisu každého odstínu a tónu, který vidíme. Například žlutá je v barevném kruhu v sekci žlutých barev, ale žlutý okr je odstínem žluté barvy, protože jeho valér a sytost jsou odlišné od čistě žluté barvy.

Každá z barev má určitý tón, odstín (jas, valér) a určitou sytost (saturace, chroma). Klasifikace barev je přehledně a graficky znázorněna v Munsellově atlase barev. Hlavními tóny nazval Munsell červené, žluté, zelené, modré a fialové. A podle vydatnosti barvy jsou tóny různě vzdálené od kmene. Odstín nám určuje, jak světlá nebo tmavá je barva. Při tvorbě je valér v prvotní fázi důležitější než barva. Sytost je označením pro stupeň barevnosti. Některé barvy mají maximální sytost v tmavších valérech. Světlé barvy dosahují zase maximální sytosti v nejsvětlejších valérech (Matěják 2022, s. 42, 43, 44, 49, 51).

1.3.1 Odkud se bere barva

Aristotelés, známý filozof, byl první, kdo psal o barvě z pohledu pozorovatele. Z uměleckého hlediska se teorií barvy nezabýval téměř nikdo. Aristotelés sestavil sedm základních barev, které v lineárním systému uspořádal od nejsvětlejší po nejtmavší. Z dnešního pohledu teorie barvy se zdá lineární řazení barev neobyčejné. Avšak tento lineární systém byl využíván v evropské kultuře skoro dva tisíce let (Matěják 2022, s. 13).

Fyzik Isaac Newton v roce 1676 experimentálně prokázal, že pomocí trojbokého hranolu lze rozložit bílé sluneční světlo na jednotlivé barvy viditelného spektra. Ve spektru jsou všechny základní barvy kromě purpurové (Itten 2021, s. 14).

Na Newtona navázal Johann Wolfgang Goethe, který zveřejnil svou Nauku o barvách v roce 1810. Goethova Nauka o barvách v podstatě obsahuje popis tisíce vjemů. Dospěl k tomu, že barvy nepochází jen ze světla, ale i z temnoty (Seiler-Hugova 2007, s. 30). Na závěr jeho experimentů a doplnění Newtonova spektra vznikl šestibarevný kruh, který je poměrně používaný a známý širokou veřejností.

V našem oku jsou mimo jiné tyčinky a čípky, které po dopadu světla spouští chemické reakce, čímž vznikne elektrický signál. Signál pak putuje do mozku, který ho zpracuje do podoby, které říkáme barva. Viditelné barvy lze vytvářet kombinací červeného, zeleného a modrého světla, protože náš zrakový systém je trichromatický. Barva sama o sobě neexistuje a jedná se jen o lidské vnímání elektromagnetického vlnění. Dalo by se říct, že barva je jen iluze, vytvořená naším mozkem prostřednictvím očí (Matěják 2022, s. 14, 15).

1.4 Duha

Duha je jedna z mnoha nejkrásnějších a nejpůsobivějších přírodních jevů, protože na nebi vytváří svou září sedm spektrálních barev formou paprsků a chvění jako zářící barevný pruh. Barvami jsou oranžovočervená, oranžová, žlutá, zelená, světle modrá, tmavě modrá a fialová. Duha je pro lidi odjakživa velmi zajímavá a obdivuhodná. Když člověk vidí duhu, tak se říká, že bude mít štěstí (Hulke 1996, s. 26).

Duha vzniká, když prší a svítí slunce najednou. Můžeme tedy směrem k dešťovému mraku, se sluncem za zády, vidět duhu. (Seiler-Hugova 2007, s. 9). Dešťové kapičky představují malé kuličky, do kterých proniká skoro paralelně sluneční světlo.

Při chvění světla ze vzduchu do dešťové kapky se bílé světlo rozptyluje, láme a rozkládá do sedmi spektrálních barev. Zaoblení duhy vytváří sluneční paprsky, které dopadají vždy v úhlu 42 stupňů (červená) a 40 stupňů (fialová) (Hulke 1996, s. 26).

S dětmi můžeme duhu malovat, kreslit nebo dělat pokusy. Při kreslení nebo malování je pro děti užitečné, aby začínaly od zelené barvy uprostřed. Tím snadněji pak pochopí uspořádání sedmi barev duhy. Pokud tedy děti začnou zelenou barvou, tak směrem ven doplňují žlutou, oranžovou a oranžovočervenou. Směrem dovnitř pak světle modrá, tmavě modrá a nakonec fialová (Seiler-Hugova 2007, s.13).

1.5 Sedm spektrálních barev

1.5.1 Červená

Červenou barvu má nebo může mít meloun, brusinky, rybíz, jahody, jablka, krev, červená tempera, lak na nehty a mnoho dalšího.

Už v jeskynních malbách můžeme najít červené odstíny. Červený okr se se řadí mezi nejstarší červené pigmenty. Kadmium červené světlé, v barevném kruhu, je lehce oranžové, protože je lehce smíchané se žlutou barvou. Avšak kadmium červené tmavé je umístěné k teplejší červené části barevného kruhu (Matěják 2022, s. 82).

Je barvou, která vyvolává hodně pocitů jako je hněv, láska, panovačnost nebo dynamika. Připisuje se též k revoluci, nějakému důležitému převratu nebo vzpouře. Odkazuje na životní sílu, pocit sebedůvěry a vlastní hodnoty. Je známo, že děti s obtížnějším učením by měly psát úkoly pod červeným světlem. Červené světlo jim dodá více sebedůvěry (Hulke 1996, s. 23, 41, 83).

1.5.2 Oranžová

Oranžovou barvu má hodně ovoce a zeleniny jako jsou nektarinky, mango, papája, mrkev, pomeranče, broskev, … (Hulke 1996, s. 83)

Goethe (2004, s. 39) oranžovou barvu nazval červeno-žlutá a k tomu řekl: *„Jako nemůžeme žádnou barvu považovat za nehybnou, můžeme i žlutou velmi snadno stupňovat a povznést pomocí zhuštění a ztemnění ve směru k červené. Barva se pak objevuje s rostoucí energií a jako oranžová se stává mocnější a velkolepější. (…) Oranžová vlastně dává oku pocit hřejivosti a slasti, jako také představuje barvu vyššího žáru a mírnější odlesk zapadajícího slunce.“*

Představuje symboly optimismu, veselí, sebedůvěry, nadšení, odvahy a radostně zvládnutého života. Působí povzbuzující barevnou energií, která napomáhá proti špatným náladám a emocím (Hulke 1996, s. 44–45).

1.5.3 Žlutá

Žlutá je primární barvou, takže ji nelze namíchat z žádné jiné barvy. Rozsah žlutých tónů je velmi široký, od jasných chladných žlutí po teplé načervenalé tóny. V barevném kruhu je citronová žluť studenou barvou a tónem blíž k zelené části kruhu. Ale kadmium žluté je tónem blíž k teplejší červené části barevného spektra (Matěják 2022, s. 73).

Žlutá barva patří ke slunci, proto je symbolem osvícení a vysvobození, pozitivně působí na paměť a tím podporuje chápavost a snaživost. K této barvě se pojí spokojenost, kreativita a představivost. Působí jako prostředek proti špatné náladě, skleslosti nebo nechuti (Hulke 1996, s. 47).

Je známo, že v nejvyšší čistotě má žlutá povahu jasu a najdeme v ní něco veselého, probouzejícího, povzbuzujícího. Pokud je však znečištěná, začíná působit nepříjemně jako barva síry, přecházející do zelené barvy (Goethe 2004, s. 38–39).

1.5.4 Zelená

Goethe (2004, s. 46) vysvětluje, že když žlutou a modrou barvu, které považujeme za první a nejjednodušší barvy, smícháme, vznikne barva, jíž nazýváme zelená.

Matěják (2022, s. 99) píše, že zelenou barvu vidíme všude kolem nás, protože je to nejvíce rozšířená barva v přírodě i po celém světě, společně i s modrou barvou. Často si ji spojujeme s penězi, životním prostředím nebo také s mimozemšťany. Jeden španělský básník řekl: *„Zelená barva je hlavní barvou světa, z níž pramení jeho krása.“*

Zelená je známá jako barva harmonie, míru, vyrovnanosti. Vzbuzuje v nás důvěru a stabilitu. Ten, kdo miluje zelenou barvu má pevný temperament a velkou vytrvalost s cílevědomostí (Hulke 1996, s. 49–50).

1.5.5 Modrá

Modrou řadíme mezi primární barvy. Existuje velké množství modrých tónů. Závisí na barevném spektru, kdy má modrá barva teplejší tón s obsahem červené barvy, nebo čistě modrý tón (Matěják 2022, s. 92).

„Jako se rádi vydáváme za příjemným předmětem, který před námi prchá, tak se rádi díváme na modrou barvu, ne protože na nás doráží, nýbrž protože nás táhne za sebou.“ (Goethe 2004, s. 42)

Modrou barvu má nebe a voda. A právě tyto dvě věci nám dodávají příjemně uklidňující pocit, tělesnou i duševní potřebu klidu a míru, která vede k rovnováze a harmonii. Lidé se zálibou k modré barvě jsou více vyrovnaní, přizpůsobiví a věrní. Nevyhledávají zbytečné konflikty a raději si hledí svého (Hulke 1996, s. 24, 52).

1.5.6 Indigo

Indigově modrá je velkým významem pro meditaci a pro rozšíření vědomí. Je symbolem mystických hranic a spirituálních sil. Charakterizuje dokonalé zdraví, vyrovnanost, důstojný klid, důvěru v Boha a mírumilovnost.

„Indigo představuje sloučení ostatních šesti barev ze středu barevného kruhu sevřenou sílu spektrálních barev v jejich vyváženém splynutí.“ (Hulke 1996, s. 25, 52, 53).

1.5.7 Fialová

Fialová barva leží mezi červenou a modrou barvou v barevném spektru. Takže smícháním modré a menším množstvím červené vznikne fialová barva (Hulke 1996, s. 53).

Je soutokem dvou protichůdných sil (modré a červené), které společně smiřují k harmonickému působení. Červená představuje pevnou půdu pod nohama, hmotný svět. Modrá vzdálený svět, ke kterému buduje cestu, duchovní svět. Spojením těchto rozdílů vzniká napětí a neklid (Palouček 2012, s. 109).

Obecně fialová je barvou magie, kouzel, protikladů, inspirace. Oblíbenci této barvy jsou spíše introvertní a vzdalují se od společnosti, hluku a zmatku. Vědci zjistili, že fialová barva je velmi oblíbená u dětí. Lidé, kteří nemají rádi fialovou barvu, mají často deprese a výkyvy nálad. (Hulku 1996, s. 53, 54).

1.6 Barvové kruhy

Barevný kruh je abstraktní interpretací barev, která zobrazuje vztahy mezi primárními barvami, sekundárními barvami a terciálními barvami. Většina barevných kruhů je postavena na třech primárních barvách, třech sekundárních barvách a dalších šesti mezitónech, které jsou vytvořené smícháním primárních barev se sekundárními. Barevné kruhy hlavně slouží k porovnávání existujících barev a k základní orientaci v barevném prostoru a případném hledání harmonie.

ADITIVNÍ BAREVNÝ KRUH (RGB): primárními barvami jsou zde červená, zelená, modrá. Sekundární barvy tvoří cyanovou modř, magentu a žlutou. Tento model je využívaný v oborech, kde se pracuje s barvou světla například monitory, televize atd. (Hulke 1996, s. 26).

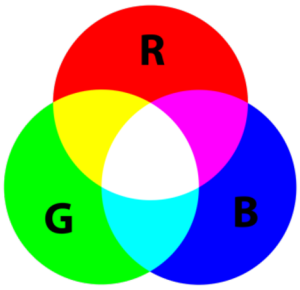

Obrázek 1 Barevný model RGB

SUBTRAKTIVNÍ BAREVNÝ KRUH (CMYK): primární barvy se skládají z magenty, tyrkysové modři a žluté. Sekundárními barvami jsou tmavě modrá, zelená a červená. CMYK model používá reprodukční záření, jako je inkoustová tiskárna.

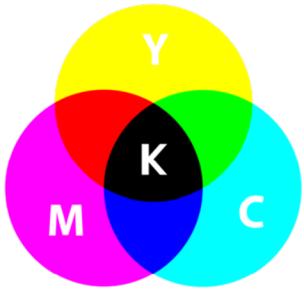

Obrázek 15 Barevný model CMYK

SUBTRAKTIVNÍ BAREVNÝ KRUH (RYB): primární barvy jsou červená, žlutá, modrá. Sekundární barvy tvoří zelená, oranžová a fialová. Když smícháme primární barvy se sekundárními, tak získáme terciární barvy. Tento model je především v tradičních uměleckých oborech pracujících s barevnými pigmenty. Sekundární barvy jsou tvořeny smícháním primárních barev. Doplňkovou barvou je každá sekundární barva, která není ve směsi. Fialová je doplňkem žluté, zelená je doplňkem červené a oranžová je doplňkem modré (Matěják 2022, s. 28, 29).

Obrázek 29 Barevný model RYB

1.6.1 Harmonie barev

Harmonie barev je spolupůsobení dvou nebo více barev. Slovo harmonie nám představuje rovnováhu, symetrii a soulad. Vznikne-li nám po smíchání dvou nebo více barev neutrální šedá, jsou barvy harmonické. Základem estetické teorie barev je barevný kruh, který znázorňuje uspořádání barev.

Goethe: *„Spatří-li oko barvu, je okamžitě uvedeno v činnost a odpovídá jeho charakteru, že na místě vytvoří barvu jinou, stejně nevědomě jako nezbytně, jež s barvou původně danou vytváří úhrn celého barevného kruhu. Jediná barva provokuje v oku,*

prostřednictvím specifického vjemu, úsilí o všeobecnost. Aby učinilo tomuto úhrnu zadost, aby uspokojilo samo sebe, hledá vedle každého barevného prostoru prostor bezbarvý, aby v něm vytvořilo požadovanou barvu. V tom tedy leží základní zákon veškeré harmonie barev.“

Monochromatické schéma je nejjednodušší. Může to být malba, která je namalovaná jednou barvou a jejích odstínech.

Komplementární schéma tvoří barvy, které jsou v kruhu naproti sobě. Barvy umístěné naproti sobě musí být komplementární a po jejich smíchání musí vzniknout šedá. Dochází ke kontrastu mezi teplou a studenou barvou. Tyto barvy vytváří největší možný barevný kontrast, hlavně, když pracujeme s barvami v plné sytosti. V barevném kruhu se tak naproti fialové nachází žlutá a směs těchto dvou barev dává dohromady šedou (Itten 2021, s. 18–20). Komplementární harmonie je kombinací doplňkových barev, kdy se k vybrané barvě doplní dvě analogické barvy z protější strany kruhu.

Analogické schéma využívá kombinace tří nebo více sousedících barev v barevném kruhu. Harmonie barev působí příjemně a klidně pro náš zrakový vjem.

Triadická harmonie (trojakord) je kombinací tří barev ležících v barevném kruhu v rovnoměrné vzdálenosti od sebe. Prostor mezi barvami vytváří rovnostranný i rovnoramenný trojúhelník, takže nepřevažuje jedna barva.Čtyřakord nebo čtvercová harmonie vytváří kombinaci čtyř barev. Jejich spojení vytváří čtverec nebo obdélník. Schéma vytváří kontrastnější poměry, protože se jedná o páry doplňkových barev. (Matěják 2022, s. 37–39).

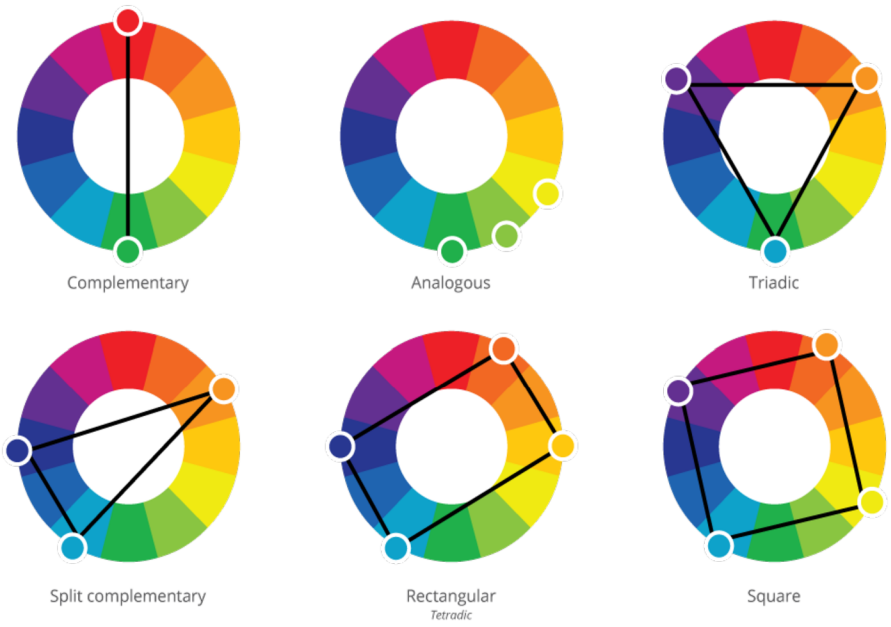

Obrázek 43 Barevné modely

1.6.2 Míchání barev

Míchání barev je stejně důležité jako styl nebo technika práce. Výběr správných tónů může mít velký dopad na vyjádření emocí skrz práci s barvou (drawplanet.cz). Podstatou míchání barev je úprava tónu, sytosti a světlosti. Proto, abychom správně namíchali barvy, je potřeba znát dobře barevnou teorii. Obecně záleží na teplém a studeném světle, které osvětluje objekt. Teplá barva vystupuje do popředí, studená do pozadí (Matěják 2022, s. 65).

Barvy se dají zesvětlovat. Na paletě můžeme do syté červené barvy postupně přidávat bělobu a dostaneme různě světlé až bledé odstíny červené. Jsou tak světlejší a méně syté, čím větší množství běloby obsahují.

Ztmavení, zakalení. Jako u zesvětlování použijeme sytou červenou. Postupně ji mísíme s černou barvou. Vznikne nám řada zakalených černí, různé hnědě až čerň podle příměsi černé. Jsou to tmavé nebo zakalené odstíny.

Lomení. Z bílé a černé barvy nám vznikne šedá, kterou pak mícháme s různými tóny (Brožková 1983, s. 204).

Obrázek 54 Primární, sekundární a terciární barvy

1.7 Smyslově-morální účinek barev

U mnoha přírodních jevů je barva na prvním místě. Nemůžeme se tedy divit, že barva působí na náš zrak i na naše citové vnímání. Samozřejmě sama o sobě, spolu s dalšími barvami, jednou charakteristicky, potom harmonicky nebo také disharmonicky. Bez ohledu na tvar a povahu materiálu, na kterém barvu vnímáme. Vždy však barva působí účinkem významným a výrazným. Tento účinek je spojen se zážitky, které nazýváme morálními. Můžeme tak využívat barvy, přemýšlíme-li o nich jako o prvcích umění, k nejvyšším estetickým cílům.

Lidé mají obecně velikou radost z barev. Náš zrak je potřebuje, tak jako potřebuje světlo. Lidé už v dřívějších dobách dávali barevným drahokamům léčivé síly, aby své pocity upokojili. I protiklady jako je světlo a temnota se projevují v různých barvách

a působí určitým způsobem a vyvolávají v nás citové prožívání. Každá barva v nás vyvolává zvláštní citová naladění.

O nějakém duchaplném Francouzovi se říká: *Tvrdil, že tón jeho konverzace s onou dámou se změnil od té doby, co ona změnila barvu nábytku ve svém pokoji z modré na karmínovou.* Chceme-li pocítit takové významné účinky, musíme náš zrak zaměřit na jednu barvu. Například se dívat barevným sklem v jednobarevném pokoji (Goethe 2004, s 35–37).

Prof. Nils Finsen, zakladatel racionální světelné terapie, dostal, za svou vědeckou práci o světle a barvách, v roce 1903 Nobelovu cenu za medicínu. Dokázal, že barvy jsou samostatné síly a nesmí být zaměňovány se silami sugestivními[1]. Při jednom z jeho pokusů přivedl slepce do ozářené místnosti studenou modrou barvou. Zjistil, že jeho tělesná teplota výrazně klesla. A při vstupu do červené místnosti se slepci tělesná teplota zvýšila. I když teplota v obou místnostech byla stejně vysoká.

Hulke (1996, s. 37) píše, že lidé, kteří se zabývali výzkumem barev, se snažili objasnit tajemství oblíbené barvy a přitom zjistili, že se při cítění oblíbené barvy jedná o příjemně pociťované podráždění nervového systému. Každé barevné chvění vyvolává určitou dráždivost, kterou člověk se svým charakterem cítí jako příjemnou nebo nepříjemnou. Někdo může tutéž barvu pociťovat jako příjemnou, nebo ji odmítat.

Barevná energie může podpořit třeba dobře náš zdravotní stav, radost a náladu ze života, protože barvy působí na celý organismus. Spektrální barvy (viz) mají významný zdroj energie. Tento zdroj můžeme vědomě využít v běžném životě, protože barvy jsou výborná a účinná ochrana před určitou nemocí, psychickým a tělesným zatížením a předčasným stárnutím (Hulke 1996, s. 34–36).

1.8 Roční období

„Roční období je časový interval mezi slunovratem a rovnodenností či mezi rovnodenností a slunovratem. Roční období jsou důsledkem sklonu zemské osy vzhledem k rovině oběžné dráhy Země kolem Slunce.“

Jaro, léto, podzim a zima. Roční období, která jsou charakteristická pro střední zeměpisné šířky jižní i severní polokoule. V rovníkových oblastech se zpravidla střídají pouze dvě klimatické periody – období dešťů a období sucha. Jaro a podzim jako takové v tropech neznají.

[1] působivými

Průběh, a hlavně délka ročních období na severní a jižní polokouli jsou odlišné. Léto na severní polokouli je, v důsledku výstřednosti oběžné dráhy Země kolem Slunce, o 4,5 dne delší než zima. Na jižní polokouli je to obráceně (Brandos 2016, treking.cz).

1.8.1 Jaro

Na jaře se prodlužují dny, venku se začíná oteplovat a příroda se začíná zelenat a rozkvétat, probouzí se zvířata ze zimních spánků a ptáci se k nám vrací z teplých krajin. Jarní rovnodenností začíná astronomické jaro, obvykle 20. března a zakončuje ho letní slunovrat kolem 20.–21. června. Jarními měsíci jsou březen, duben a květen (Brandos 2016, treking.cz). Květy třešní a jabloní naznačují úplné jaro, během dubna. Na loukách převládá žlutá barva petrklíčů a poté také pampelišek. Zvířata se začínají rozmnožovat. Vlahý květnový vzduch je provoněn spoustou květinových vůní v lesích i na zahradách a spolu vytvářejí vůni vrcholícího jara (Ludwig 2005, s. 29, 39).

Aprílové počasí je také z jedním znaků jara. Venku se mění každou chvíli počasí, prší, svítí slunce, sněží a pak zase svítí slunce a pořád dokola. Pro naše tělo to má i svá pozitiva. Chaotickým počasím se nám posiluje imunita. Při takovém počasí, kdy svítí slunce a zároveň prší, vzniká duha (viz), kterou můžeme pozorovat na obloze (Oftring 2014, s. 22, 23).

Na jaře se slaví a prožívá spousta svátků, tradic a zvyků: masopust, Velikonoce, Apríl, Svatý Vojtěch, Svatý Jiří, pálení čarodějnic a stavění májky a svatý Jan Nepomucký.

S masopustem se pojí lidové pranostiky například: *„Krátký masopust – dlouhá zima.“*, básničky, pověry, zvyky, postní doba a pašijový týden. Lidé se radují a pořádají zabíjačky, zábavy, hostiny a mnoho dalšího. Lidé v tento den hodně jedí a pijí, protože pak prý budou celý rok plní síly.

Velikonoce patří mezi nejoblíbenější svátky. Slaví se probouzející příroda ze zimního spánku. K Velikonocům patří samozřejmě velikonoční koledy. Známými koledami jsou „Hody, hody, doprovody; Upletl jsem pomlázku; Komu já vajíčko daruju. Součástí jsou také kraslice, pomlázka, beránek a mazanec.

Dalším neodmyslitelným svátkem je pálení čarodějnic. Pálení čarodějnic se slaví 30. dubna. Patří k tradičním oslavám jara. Lidé připravují ohniště, u kterého si opékají vuřty, malé děti i dospělí se převlékají za čarodějnice a čaroděje. Vyrábí se čarodějnice ze starého oblečení, které se vycpe slámou a večer se hodí nebo postaví do ohniště, kde shoří. 1. května se staví májka (Lada 2017, s. 7, 10, 30–39, 50–51).

S dětmi můžeme dělat velké množství aktivit týkající se jara. Zde se zaměřujeme na výtvarnou oblast. Jaro je pro děti souznění se změnami provázejícími průběh roku velmi důležité. Inspirací může být tematický celek od B. Škaloudové, kde se zabývá barvenou proměnou, tvořením, skládáním barev a tvarů, propojováním abstraktních forem malířství a konkrétními přírodními jevy (Škaloudová 2014, s. 27).

1.8.2 Léto

Letní slunovrat, první letní den, astronomické léto, nastává obvykle 20. anebo 21. června. Jen výjimečně může letní slunovrat připadnout na jiné datum (Brandos 2016, treking.cz). V červnu nadchází doba rozvoje vážek, motýlů a včel, na loukách a pasekách můžeme vidět spoustu hmyzu a motýlů. Červenec se pyšní lesy zaplavenými fialovými květy a na loukách rozkvetlými barevnými květy. Zvířectvo je zaměstnáno výchovou narozených mláďat. Nejteplejším měsícem je srpen a zároveň je vrcholem léta. Rozkvétají rostliny a na loukách zní cvrčení sarančat a cvrčků. Většina ptáků se chytá na odlet do teplých krajin ((Ludwig 2005, s. 51, 63, 73).

Děti se těší na letní dvouměsíční prázdniny, kterými jsou červenec a srpen. K létu patří oblíbené české svátky, tradice, zvyky, obyčeje, lidová říkadla a písničky o létu.

Letnice jsou svátky slavící se padesát dní od Božího hodu. Obchůzky královniček se slaví, aby se příroda naklonila lidem a byla bohatá úroda. Dívky a chlapci prochází vesnice a zpívají písničky.

Otevírání studánek je i ve školce oblíbený svátek. Podle staré pověry mohly jen nevinné dívky čistit studánky, aby voda zůstala čistá a neposkvrněná. Voda z vyčištěných studánek má pak magickou moc a léčivou sílu.

Trhy, jarmarky a poutě jsou tradiční v našich zemích už odpradávna. Na trzích se prezentují lidová řemesla. Ne nadarmo se říká „zlaté české ručičky“, protože naše řemesla jsou vyhlášená i daleko za hranicemi. Na poutích se prodávají různé pochutiny a věci. Součástí jsou kolotoče a dříve i loutkaři, kejklíři, akrobati (Lada 2017, s. 10, 14, 16, 44, 45).

Umělecké aktivity venku:

- Mandaly vytvořené z různých květů, listů, šišek a jinými přírodninami.
- Z různobarevných květů se utvoří dlouhá housenka, která se omotá kolem kmene stromu a zdobí jej. Netrháme květy ve velkém množství a chráněné. Sbíráme například opadané nebo skoro odkvetlé kytky.

- Ze žlutých květů pampelišek se dají vytvořit různé obrazce a na zelené trávě se krásně vyjímají.

1.8.3 Podzim

Dalším ročním obdobím je podzim. Je to doba, kdy se postupně zkracují dny, venku začíná být chladno a v příroda se připravuje na zimní spánek. Podzimní rovnodenností, 22. nebo 23. září, začíná astronomický podzim. Zimním slunovratem, 21. prosince, končí. Podzimními měsíci jsou září, říjen a listopad (Lada 2017, s. 7). V září se zvířata zásobují jídlem, aby na zimu netrpěla hladem a měla hodně tuku v těle, který je bude hřát. Přichází doba, kdy se ptáci chystají na odlety do teplých krajin. Listí na stromech září barvami. Listy postupně padají ze stromů, protože se stromy přizpůsobují k mrazivému ročnímu období, stejně tak i jehličnaté stromy. Během října si zvířata hledají úkryty, kde přečkají zimu. Listopad je vrcholem podzimu a na stromech už nejsou žádné listy a poslední ptáci se vydávají na cestu za teplem (Ludwig 2005, s. 83, 87, 93, 101).

I s podzimem se pojí různé svátky, tradice, obyčeje, říkadla a písničky. Na podzim dozrávají plodiny, sklízí se úroda a chodí se do lesa na houby. Pořádá se spoustu slavností jako jsou dočesná, konopická, dokopná, vinobraní. 2. listopadu se slaví Dušičky, vzpomínáme na své zesnulé příbuzné.

Oslava svatého Martina je znamením, že napadne sníh. Martin, podle staré legendy, přijel na bílém koni.

Možné kreativní aktivity, umělecká díla venku:

- S dětmi můžeme zkoumat a pozorovat nejmenší tvory přírody pod lupou.
- Na obloze je každý den spousta mraků. Při teplém počasí a silném dešti pozorujeme vznikající mraky. Zkoumat různé tvary mraku a popisovat, co v nich vidíme.
- Nasbírané drobné přírodniny se dají uložit do krabičky, vyloženou bavlnkou, mechem. Například žaludy, kaštany, kamínky, větvičky, šípky…
- Z pestrého listí se dají vytvořit umělecká díla. Například navlékat listy na bavlnku, čerstvou smůlou lepit listy na kameny a vytvářet různé grafické vzory (Oftring 2014, s. 82, 85, 91, 92).

1.8.4 Zima

Nejchladnějším ročním obdobím je zima a dny jsou nejkratší. Astronomická zima začíná zimním slunovratem, 21. prosince, a jarní rovnodenností, 21. března, končí.

Meteorologická zima zahrnuje tři měsíce: prosinec, leden a únor (Lada 2017, s. 7). Prosincové dny jsou velmi chladné. Teploty jsou nulové nebo i mínusové a sněhu začíná přibývat. V lednu už mnoho zvířat tráví čas zimním spánkem nebo v klidném úkrytu. Někteří ptáci pracně hledají potravu a ve sněhu zanechávají své stopy. Únor už se pyšní rozkvétajícími sněženkami, bledulemi a šafrány oznamující, že zima už je skoro pryč (Ludwig 2005, s. 7, 15, 110).

Nejoblíbenějším svátkem jsou Vánoce. Symboly Vánoc jsou vánočka, cukroví, ryba, betlémské světlo a vánoční stromeček. Ke štědrovečerním oblíbeným zvykům patří lití olova, rozkrajování jablíčka, házení boty ke dveřím. Zpívají se vánoční koledy, písničky, vypráví se lidové pranostiky.

Dalšími oblíbenými svátky jsou svatý Mikuláš, Advent, Silvestr a Nový rok, tři králové (Lada 2017, s. 26–31).

V zimě se dají tvořit umělecká díla ze sněhu a ledu:

- Ze sněhu se dají modelovat různé sochy zvířat, kostky a ozdobit je listím.
- Ve sněhu se dá vytvořit kuličková dráha pro žaludy, kaštany nebo oblázky. Dráha se dá ozdobit větvičkami, šiškami, hlínou anebo listím.
- Na pekáč rozložit různé přírodniny, zalít vodou a venku nechat přes noc zmrznout. Vytvoří se tak dekorativní tabule, kterou si na zahradě můžeme vystavit jako dekoraci.
- Pomocí čaje nebo barevných šťáv z ovoce a zeleniny se dají do sněhu namalovat různé obrazce (Oftring 2014, s.119).

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Metodické listy jsou rozdělené podle ročního období. U každého ročního období jsou zpracované tři metodické listy.

SEZNAM METODICKÝCH LISTŮ:

1. Jarní autojízda
2. Barvy duhy
3. Co to roste pod sněhem?
4. Letní cesta barevným pralesem
5. Ovocné koktejly
6. Co se skrývá pod mořskou hladinou?
7. Kouzlíme barvy korunám stromů
8. V tajemném světě podzimu
9. Barvy v pohybu
10. Zima za jednu noc
11. Co najdeme pod sněhem?
12. Modrá barva třikrát jinak

2.1 Jaro

2.1.1 Jarní autojízda

Organizace: u stolečku, skupinová práce

Časová dotace: 20 minut

Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: seznámení s novou technikou nanášení barvy na papír

Výtvarný problém: pracovat s teplými barvami

Technika: namáčení kol do temperové barvy

Pomůcky: velký formát bílého papíru, tři nízké nádoby na temperové barvy, temperové barvy (žlutá, oranžová, červená), autíčka stejných barev podle temperových barev

Motivace: Když dítě přijde ráno do školky, tak ho seznámíme s aktuálním tématem dne. S dítětem si na téma ekologie povíme, proč jsou auta pro naše ovzduší nebezpečím. Co vypouští do vzduchu? Je lepší, když všichni pojedeme jedním autobusem nebo každý svým autem? Co se stane, když auto třeba najede do kaluže nebo do bláta? Zanechá za sebou nějaké stopy? Na jaře, po zimě, začíná vyjíždět ven více dopravních prostředků. My si akorát tu jarní autojízdu vylepšíme a zpříjemníme barvami.

Úkol: Namáčení kol od autíček do temperových barev. Ježdění barevnými koly po papíru. Uvědomit si, kolikrát se projet v barvě, aby auta za sebou zanechávala co nejdelší a viditelnější stopy.

Postup: Natáhneme přes celý stoleček bílý papír. Papír ke stolečku připevníme lepicí izolepou na každém rohu. Do tří nízkých nádob (zde byla použita víčka od vodovek) přidáme temperové barvy (žlutou, oranžovou, červenou). Každou temperovou barvu rozředíme trochou vody a promícháme štětcem. Do každé nádoby postavíme autíčko se stejnou barvou. Dítěti vysvětlíme a ukážeme, jak správně nanést barvu na kolečka. Předvedeme, jak autíčko uchytit a jezdit s ním po papíru. Musíme děti upozornit, že barvy aut jsou rozdělené podle temperových barev. Dítě si vybere barvu, která se mu zalíbí jako první. Chytne autíčko seshora a jezdí s ním tam a zpátky v temperové barvě, aby kolečka byla po celém obvodu obarvená. Potom autíčko zvedne a položí ho na papír. Následně už je jen na dítěti, jestli s autem pojede pomalu, rychle, rovně, do zatáček nebo dokolečka. Dítě si může vyzkoušet všechny barvy. Celkem se k papíru vejdou tři děti.

Hodnocení: S dětmi během aktivity hodnotíme, co jim jde a co jim nejde.

Reflexe: Děti velmi jízda autem bavila. Už jenom to, že mohly namáčet kolečka aut do barvy. Nejvíce si ježdění užívali chlapci. Bylo za potřebí pak chlapcům vysvětlovat, že tu jsou i jiné děti, které by si také rády vyzkoušely jízdu s autíčky po papíru.

Řešilo se, že dvě děti moc nechápaly, jak mají autíčko přenést z nádoby na papír, i když jim byl postup vysvětlen a názorně proveden. Jakmile autíčko chtěly dát na papír, tak ho nezvedly, ale opatrně s ním jely přes hranu nádoby na papír. Občas děti zkoušely namáčet například žluté autíčko do oranžové barvy, tak je vhodné jim znovu vysvětlit, že autíčka jsou rozdělena podle temperových barev.

Tato aktiva má větší potenciál, takže jsme mohli zvolit tři základní barvy (modrá, žlutá, červená). Při přejíždění z barvy do barvy by vznikaly další barvy (fialová, zelená, oranžová, …).

2.1.2 Barvy duhy

Organizace: velká elipsa

Časová dotace: 2 hodiny

Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: povědomí o tom, jak vzniká duha; kolik barev a jaké barvy má duha

Výtvarný problém: popsat, které barvy vznikly po smíchání dvou barev– pracovat se studenou červenou (karmín)

Technika: nasávání obarvené vody do ubrousků

Pomůcky: šest kelímků nebo sklenic, potravinářské barvy (modrá, červená, žlutá), voda, štětce, papírové utěrky, dřevěný model duhy

Motivace: KONVERZACE A MODEL DUHY

S dětmi si na velké elipse povíme něco o vodě. Jak vzniká voda? Je voda pro nás důležitá? Co se venku stane, když svítí sluníčko a prší? Jak duha vypadá? Kdo už duhu viděl? Kolik má duha barev? A jaké ty barvy jsou? Co kdybychom tady spolu barvy duhy vykouzlili?

Dětem ukážeme zjednodušený model model dřevěné duhy, který se dá rozložit na šest barev a postupně skládat zpět. U rozkládání a skládání duhy s dětmi popisujeme barvy duhy a počítáme. Ve skutečnosti má duha barev sedm a o tom se dětem můžeme zmínit. Nebo použít model, kde je i indigo.

Úkol: Vytvořit fialovou, zelenou a oranžovou barvu. Pomocí tří potravinářských barev (modré červené, žluté), zamíchaných v kelímkách s vodou. A papírových utěrek, které jsou jedním koncem v kelímku s vodou, druhým koncem v prázdném kelímku. Namíchat z temperových barev barvy, které vzniknou po smíchání.

Postup: Připravíme si na kobereček doprostřed elipsy šest kelímků dokolečka, papírové utěrky, potravinářské barvy, konvici s vodou, papírky s temperovými barvami, štětce

a dřevěný model duhy. Postupně budeme říkat, co budeme dělat. Podle zájmu dětí je necháme, po jednom, provádět všechny kroky samostatně, případně s dopomocí.

Před pokusem si vedle na papírcích smícháme barvy, které by nám měly vyjít po smíchání (modrá + červená = fialová, červená + žlutá = oranžová, modrá + žlutá = zelená). Začneme rozlévat vodu do tří kelímků, vždy ob kelímek. Potom do každého kelímku s vodou vysypeme potravinářskou barvu. Množství barviva záleží na velikosti kelímků. Papírové utěrky budeme překládat, aby nám z nich vznikly pruhy. Jedním koncem ponoříme papírovou utěrku do kelímku s vodou a druhý konec do prázdného kelímku. K prázdným kelímkům mezi dva kelímky s barvami přiložíme papírek s barvou, která by měla být po smíchání. Než se barvy nasají do papírových utěrek a překapou do prázdného kelímku, bude celý proces probíhat cca dvě hodiny.

Po uplynutí času s dětmi zkontrolujeme, jestli nám barvy opravdu vyšly. Na konci si zase zopakujeme, kolik barev má duha a jaké to jsou.

Hodnocení: S dětmi se posadíme na elipsu. Podle smíchaných barev na papírcích popisujeme, zda barvy v kelímcích po smíchání jsou shodné. Nakonec si znovu zopakujeme barvy duhy a jejich počet.

Reflexe: Děti se aktivně zapojily do pokusů. Skoro všechny děti se hlásily k jednotlivým krokům. Bohužel, jako nepovedené bylo míchání temperových barev. Špatný odhad množství, například nevznikla jasně fialová, ale hodně tmavá fialová. Protože pěkná fialová potřebuje vždy bílou barvu. Takže před mícháním s dětmi vyzkoušet předem. Velkou výhodou je dát pod všechen ten materiál nějaký igelitový ubrus, protože děti při sypání barviva do vody vysypaly trochu vedle na koberec a z koberce už barva nešla dolů. Při sypání žluté barvy do vody byla barva spíš oranžová. Asi málo vody a hodně barviva. Každopádně děti byly nadšené, když přišly z procházky a uviděly, že se nám barvy smíchaly.

Možná navazující činnost:
Pomůcky: obarvené vody (žlutou, červená, modrá), formy na led, pipety, sklenice.

Postup: Z předcházející činnosti využijeme žlutou, červenou a modrou vodu. Můžeme ještě zředit větším množstvím vody.

Děti pomocí pipet naplní formy na led podle barev vody. Když máme všechny formy zaplněné, dáme je do lednice. Druhý den vytáhneme formy se zmraženou vodou z mrazáku.

Připravíme si tři průhledné sklenice. Do první sklenice dají děti více žlutých kostek ledu a méně modrých kostek ledu. Do druhé sklenice vloží stejné množství modrého a červeného ledu. Do třetí sklenice dají více žlutého ledu a méně červeného. Do všech sklenic děti nalijí vodu, pozorují, jak se ledy postupně roztávají a barvy se míchají. Po smíchání barev ve sklenicích nám vznikne zelená, fialová a oranžová.

Hodnocení: S dětmi zkontrolujeme smíchané barvy, podle smíchaných barev z předchozí aktivity. A ujistíme se, jestli barvy jsou správné. Zapakujeme si, jaké jsou barvy duhy a kolik jich je.

2.1.3 Co to roste pod sněhem?

Organizace: u stolečku

Časová dotace: 10 minut

Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: mít povědomí o tom, že na jaře začínají růst kytky; míšení zelené barvy ze základních barev

Výtvarný problém: zkoumat smíchané barvy

Technika: akční malba

Pomůcky: papírový bílý talíř, kancelářská sponka, magnet, dvě temperové základní barvy (modrá, žlutá).

Motivace: Názorná ukázka, jak dokáže kancelářská sponka s magnetem smíchat barvy. Povídání si o tom, jaké kytky začínají kvést na jaře (sněženka, šafrán, narcis, tulipán, maceška). Bílý papírový talíř představuje sníh. Smíchané barvy modrá + žlutá = zelená, znázorňují rostoucí trávu. Motivační modely nebo obrázky kytek.

Úkol: Smíchat dvě temperové základní barvy (modrá, žlutá), pomocí kancelářské sponky a magnetu přes papírový talíř.

Postup: Na stůl připravíme všechny potřebné pomůcky. Jako první pomůcku si dítě vezme papírový talíř. Na ten si přímo z láhve nanese modrou a žlutou temperovou barvu, různě po talíři. Zatím nemíchá mezi sebou.

Dítě poté položí kancelářskou sponku na talíř s barvami. Jednou rukou chytne talíř a do druhé ruky si vezme magnet. Magnet přiloží zespoda talíře a snaží se najít správné místo, aby se kancelářská sponka začala pohybovat mezi barvami. Děti pohybují magnetem různými směry do stran, nahoru, dolů a krouživými pohyby. Během smíchávání barev dítě pozoruje, jak vzniká nová zelená barva. Každému dítě vznikne jiný tón zelené, podle množství základních barev.

Z barevných čtvrtek můžeme pomocí raznic získat různé tvary kytek a dalších jarních motivů. Nebo z barevných papírů zmuchlat malé kousky a vytvořit z nich kuličky. Lepidlem je pak přilepit na zaschlou zelenou plochu.

Hodnocení: Jaké další barvy nám vznikly? Kdo třeba ví, která barva vznikne, když smícháme modrou a žlutou, červenou a modrou …? Pro koho bylo obtížné držet v jedné ruce talíř a druhou rukou pohybovat magnetem? Bylo snadné spojit sponku s magnetem přes papírový talíř? Jaké první kytky můžeme vidět na jaře?

Reflexe: V hustých barvách se kancelářská sponka zastaví a už těžko s ní jde pohybovat a míchat barvy mezi sebou. Je potřeba rozředit vodou temperové barvy, aby nebyly moc husté. Zředěné barvy je vhodné mít v kelímcích a z nich potom barvy kapat na papírový talíř. Děti fascinovala sponka, která se pohybovala pomocí magnetu po papíru a míchala barvy. Když už byl talíř příliš navlhlý, pomáhaly si děti špejlí. Špejlí zahákly sponku a jezdily s ní po papíru. Větší děti už věděly, že zelená barva vznikne smícháním žluté a modré barvy.

2.2 Léto

Metodické listy, zaměřené na léto, jsou zpracovány v rámci letního programu „CESTA KOLEM SVĚTA“ pro MŠ. Celkový program trvá osm týdnů, v červenci a srpnu. Děti po celé dva měsíce objevují celý náš svět. V úvodu se seznamují s průvodcem a cestovatelem Honzou. Honza rád poznává nové lidi, jejich odlišnosti, tradice, jídla a spoustu dalšího.

Na začátek se děti dozvídají: Co je to mapa světa (jak jsou označené moře, řeky, oceány, hory, města …)? Co je potřeba si s sebou zabalit na dlouhé cesty? Kde se na cestách můžeme ubytovat? Mluví se všude stejnými jazyky? … V dalších týdnech už děti poznávají Severní Ameriku, Jižní Ameriku, Austrálii, Asii, dva týdny Evropu, a nakonec Afriku a vrací se zpět domů do České republiky. Ke každému kontinentu jsou v programu sepsány možné aktivity i s ilustračními obrázky, které s dětmi lze realizovat.

Zde jsou vypracované metodické listy, zaměřené na práci s barvou, na jeden z týdnů s názvem „Jižní Amerika“. S dětmi jsme si vytvořili cestu barevným pralesem, ochutnávali jsme exotické ovoce a prozkoumávali jsme podmořský svět.

2.2.1 Letní cesta barevným pralesem

Úvod: aktivita při řízené činnosti v rámci programu „Cesta kolem světa – Jižní Amerika“
Organizace: venku na dvorečku, školní zahrada
Časová dotace: 30 minut
Věk dětí: 3–6 let
Výchovně vzdělávací cíl: osvojení si netradiční chůze v bublinkové folii po papíru; uvědomit si, že každý materiál zanechá jinou stopu; tvořit formou prožitku
Výtvarný problém: hledat zajímavé otisky a míchání barev
Technika: akční malba
Pomůcky: temperové barvy (hnědá, zelená, žlutá, oranžová, červená), štětce, tácy, rozdělovač barev (zmuchlaný papír), izolepa, nůžky, igelitové ubrusy, bublinkovou folii, pantofle se vzorem na podrážce, dva dlouhé papíry (cca 185 cm)

Motivace: Děti se na elipse položí a poslouchají příběh „Dobrodružství v pralese“ (viz PŘÍLOHY). Příběh je o dvou sourozencích, kteří se vydají do pralesa v Brazílii. Poznávají tam různá zvířata a barevnou přírodu.
Úkol: Rozmíchání temperových barev na tácech**.** Připevnit dětem bublinkovou folii k nohám. S pomocí stoupnout v bublinkové folii nebo pantoflích do barev a pomalu se projít po papíru. Průběžně měnit barvy a pomocí chůze je míchat.

Postup: S dětmi nanosíme potřebné pomůcky ven. Necháme děti, aby si samy natáhly a upevnily papíry na zem. Před začátek a za koncem papíru dáme igelitový ubrus, aby nebyla špinavá zem. Ke každému papíru dáme tác. Na tác si dáme nějaký předmět, který nám bude rozdělovat tác na dvě políčka. Je možné mít třeba dvě nádoby na dvě barvy. Přidáme temperové barvy a děti si je pečlivě rozmíchají po celé ploše políčka.

Dětem upevníme izolepou bublinkovou folii na nohy. Než si děti stoupnou na tác s barvami, je důležité seznámit je s bezpečností. Každé dítě ze začátku držíme za ruku,

aby neuklouzlo po barvách. Až si samo bude věřit, může se pohybovat bez pomoci. Každou nohu bude mít dítě namočenou v jiné barvě. Postupně se barvy na papíru začnou překrývat a tím se smíchají. Děti zanechají na papíru otisknutou bublinkovou folii nebo pantofle se vzorem na podrážce. U každého papíru maximálně dvě děti, aby se snadno navzájem vyhnuly. Temperové barvy průběžně doplňujeme a měníme. Na igelitových ubrusech si děti sundají bublinkovou folii z nohou a rovnou ji vyhodí.

Hodnocení: Jakmile dítě naplní svou potřebu ve výtvarné aktivitě, tak se ho ptáme: Co ti dělalo problém? Bál/a ses něčeho? Čeho? Co tě bavilo?

Reflexe: Samy děti si rozdělily úkoly na přípravu výtvarné aktivity. S nadšením si některé děti nechaly upevnit bublinkovou folii na nohy. Při prvním šlápnutí do barev si nebyly děti jisté stabilitou, a proto se nás chytily za ruku, aby neupadly. Když už si byl každý jistý, začal chodit sám. Děti, co se nechtěly zapojit, jen pozorovaly ostatní. Osvědčilo se dát igelitové ubrusy před a za papír, protože děti často šlapaly i za papír a potom byla špinavá zem. Aktivitu je vhodné provádět na hladším povrchu. Protože na nerovné kamenité zemi by se papír mohl potrhat. Na ubrusech si pak sundávaly zabarvené folie. Děti byly nadšené z otisků na papírech a z výsledku práce. Je dobré, aby po papírech chodily maximálně dvě děti. Při větším počtu by se těžko vyhýbaly. Děti získaly novou výtvarnou zkušenost. Jeden z papírů jsme použili na výstavu našeho pralesa ve třídě.

2.2.2 Ovocné koktejly

Úvod: aktivita v rámci programu „Cesta kolem světa – Jižní Amerika“

Organizace: u stolečku ve třídě, po jednom dítěti

Časová dotace: 20 min

Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: osvojit si barvy ovoce (banán, kiwi); procvičit si přesnost; povědomí o tom, že smícháním dvou barev vznikne jiná barva

Výtvarný problém: obarvit vodu, podle barvy ovoce

Technika: přelévání obarvené vody ze sklenice do sklenice

Pomůcky: tác, čtyři sklenice, barevné gumičky, vodové barvy, štětce, vodu, ovoce

Motivace: OCHUTNÁVKA OVOCE

Na ranní elipse dětem připravíme čtyři druhy exotického ovoce. Využili jsme například kiwi, mango, avokádo, banán. Dětem položíme několik otázek. „Jaké ovoce máme na elipse? Kdo už ochutnal některé ovoce? Roste u nás v České republice? Kde roste?“

Vždy ukážeme na jedno ovoce a zeptáme se dětí, jaké je to ovoce. Potom ovoce nakrájíme a pošleme na prkénku po elipse. Děti po jednom ochutnávají a říkají, jak ovoce chutná. Předem je však důležité zjistit, zda některé z dětí není na některé tropické ovoce alergické!

Úkol: Obarvit vodu ve sklenici vodovými barvami. Přelévat vodu ze sklenice do sklenice. Dodržet hladinu vody podle gumičky na sklenici. Rozlišovat, kam patří žlutá voda a kam zelená voda.

Postup: Na tác si připravíme čtyři sklenice a ovoce. Do dvou sklenic nalijeme vodu a na dvě sklenice navlékneme gumičky. Vedle tácu položíme vodové barvy a štětec.

Dítě se posadí ke stolečku s pomůckami. Nejdříve se dítěte zeptáme, jaké ovoce vidí a jakou mají barvu. Potom se zaměříme na barvy gumiček, které jsou na sklenicích. Barvy gumiček jsou ve stejných barvách jako ovoce na táce. Můžeme zvolit jedno ovoce, které má napovrch jinou barvu než uvnitř. Dítě se tak musí zamyslet a vybavit si barvu ovoce vevnitř. Dítě potom obarví vodu žlutě v jedné sklenici a zeleně v druhé sklenici.

Potom chytí rukou sklenici s obarvenou vodou a pomalu ji přelívá do sklenice se správně barevnou gumičkou. Dítě přestane přelévat vodu, když se hladina vody srovná s úrovní gumičky. Dítě sklenici položí na tác a zkontroluje si, zda přesně přelilo vodu. Pokud ano, přeleje vodu zpět do druhé sklenice a může si zvolit jinou výšku gumičky na sklenici. Děti se u této činnosti střídají po jednom. Ostatní děti mohou pozorovat.

Navíc: Zeptáme se dětí, jaké červené ovoce znají. Až ho vyjmenují, tak ve sklenici obarvíme vodu na červeno. Na jednu sklenici navlékneme červenou a žlutou gumičku. Červenou gumičku dáme níž a žlutou výš. Dítě začne do sklenice přelévat červenou vodu, potom žlutou vodu. Postupně vidí, jak se voda obarvuje na oranžovou. Smíchá tak dvě základní barvy, ze kterých mu vznikne sekundární barva. Po smíchání barev se dětí zeptáme, jaké ovoce má oranžovou barvu.

Hodnocení: Po přelití vody do sklenice s gumičkou, s dítětem zkontrolujeme a řekneme si, zda se trefilo přesně do úrovně gumičky, nebo ne. Když ne, tak se pokusit přesah napravit. Zopakujeme si barvy, se kterými jsme pracovali. A že po smíchání červené a žluté barvy nám vznikla oranžová barva.

Reflexe: Při ochutnávce ovoce se musí dbát na bezpečnost, kvůli noži, kterým krájíme ovoce.

Aktivita zaujala i holčičku, která skoro u všeho říká, že to neumí. S nadšením obarvovala vody barvami. Na otázku, jakou barvu má uvnitř kiwi, děti chvíli přemýšlely, ale nebyl nikdo, kdo by nevěděl vůbec. Při přelévání a dodržování linie s gumičkou se dětem občas klepaly ruce. Buď se bály, aby nepřesáhly nebo na ně sklenice byly moc těžké. Těžké byly spíš pro menší děti, takže pro děti 3–4 let je vhodné zvolit buď menší sklenice nebo plastové nádoby.

2.2.3 Co se skrývá pod mořskou hladinou?

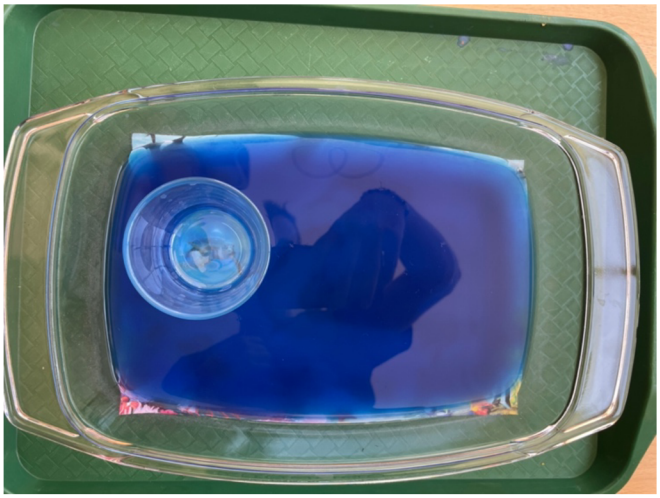

Úvod: Aktivita v rámci programu „Cesta kolem světa – Jižní Amerika“.

Organizace: u stolečku ve třídě, po dvou dětech

Časová dotace: 20 minut

Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: osvojit si poznatky o podmořském světě; rozeznat roční období

Výtvarný problém: pozorovat obrázek pod obarvenou vodou

Technika: průhlednou sklenicí pozorovat obrázky

Pomůcky: dvě skleněné průhledné nízké nádoby, dva obrázky, vodové barvy, štětce, voda, průhledné skleničky

Motivace: HÁDANKY

1.

Má veliká kukadla
a pod nimi chapadla.
Vlní se jak tanečnice.
Kdopak to je? (chobotnice)

2.

Pod hladinu modrých moří
měsíc asi hvězdy noří.
Divíte se velice?
Jsou z nich mořské … (hvězdice)

3.

Ostré zuby se jen blyští,
cvakají na oběť příští,
hřbetní ploutev vysoká…
Poznali jste …? (žraloka)

4.

Běhali by? To jen stěží!
Bez podkov jsou, bez otěží,
žijí spíš jak vodníci.
Kdopak? Mořští (koníci).

Úkol: Obarvit vodu dostatečně tmavou barvou, aby skrz vodu nebylo možné vidět. Vložit obrázek pod nádobu. Průhledným dnem sklenice zkoumat, co se skrývá pod vodou.

Postup: Přichystáme dětem všechny potřebné pomůcky na stůl. Každému dítěti položíme hádanku. Klidně i víc, pokud mu hádanky půjdou uhádnout a bude mít zájem.

Dvě děti se posadí ke stolečku. Každé z nich si nalije vodu z konve do skleněné nádoby. Přibližně 5 centimetrů vysokou. Pomocí štětců a modrých barev obarví vodu na tmavo, aby nebylo vidět dno nádoby.

Když je voda dostatečně neprůzračná, vložíme pod nádoby obrázky. Děti se při vkládání obrázků nedívají.

Každé dítě si vezme jednu průhlednou skleničku. Děti ponoří skleničky do vody a položí je až na dno nádoby. Obarvená voda tím zmizí a děti pozorují, co se skrývá pod vodou. Jezdí se skleničkou po celém dnu nádoby.

Pod první nádobou je podmořský svět, takže děti zkoumají mořské živočichy a postupně říkají jejich názvy a případně i počty. Pod druhou nádobou jsou čtyři roční období. Děti se podle obrázků snaží zjistit, jaké roční období zrovna vidí. Říkají, podle čeho poznaly jednotlivá období.

Hodnocení: Děti po dozkoumání podmořského světa a ročních období nakreslí, co všechno viděly. Následně obrázek popisují.

Reflexe: Zkoumání podmořského světa, ročních období děti velmi zaujalo. Děti překvapilo, když přiložily skleničku na dno nádoby a najednou uviděly obrázek. Malé děti ve věku 3-4 let zkoušely různě se skleničkou otáčet a prohlížet si ji. Méně chápaly, jak je možné, že voda najednou zmizela a ony viděly obrázky.

Starší děti poznaly všechny podmořské živočichy, malým dětem dělal problém například rejnok. U ročních období dětem dělalo problém rozeznat jaro od léta. S pomocnými otázkami děti nakonec rozeznaly všechna roční období.

2.3 Podzim

2.3.1 Kouzlíme barvy korunám stromů

Organizace: u stolečku

Časová dotace: 20 minut

Věk dětí: 4–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: připomenout si barvy podzimu; osvojit si práci s pipetou

Výtvarný problém: nasávání obarvené vody do pipety

Technika: akční malba s lepením

Pomůcky: čtvrtka A3, pipety, voda, kelímky, štětce, vodovky, barviva, vatové odličovací tampony, hedvábný papír

Motivace: PROČ STROMŮM OPADÁVÁ LISTÍ

Sluníčko svítí, ale nehřeje. Stromy proměňují zelenou barvu listí na žlutou, oranžovou, červenou a hnědou, listí začíná opadávat. Příroda i lidé se chystají na zimu. A jestlipak víš, proč stromy na podzim shazují listí? *(Tady děti začaly samy odpovídat).* Tak poslouchej. Na jaře stromy rozkvetly a zazelenaly se listím. Listím dýchají. Některé květy se proměnily v plody. Přes léto plody rostou a na podzim jsou zralé. Až stromy shodí všechno listí, zůstanou trčet k nebi jen holými větvemi. Splnily svou odvěkou úlohu. Zatímco my se na zimu oblékáme, ony se svlékaly a budou odpočívat. Můžeme jim říci: „Děkujeme za vše. Přejeme vám dobrou zimu a hezky se vyspěte!“ (Filcík 2015, s. 58)

Úkol: Nalepit lepidlem vatové tampony na čtvrtku. Zmuchlat a nalepit hedvábný papír. Stříkat pipetou obarvenou vodu na tamponky.

Postup: S dětmi si připomeneme, jaké barvy má listí. Podle nich obarvíme, vodovou barvou nebo barvivem, vodu v kelímcích. Děti si samy zvolí, jestli strom budou vytvářet na výšku nebo na šířku. Z tamponků, které nalepí tekutým lepidlem na čtvrtku, vytvoří korunu stromu a padající listí. Pomocí pipet nasávají obarvenou vodu a stříknou ji do tamponků. Barvy se různě vpijí do sebe a změní barvy.

Kmen stromu vytvoří pomocí hedvábného papíru, který zmuchlají a vytvarují do tvaru kmene. Kmen pak mohou natřít hnědou barvou.

Hodnocení: Zopakujeme si, jaké barvy má listí. Proč stromům opadává listí? Čím jsme stříkali barvu na tamponky? Bylo těžké pracovat s pipetou? Proč? …

Reflexe: Děti bez jakékoliv předlohy začaly tvořit strom. Měly na stole tamponky, ze kterých by mohla být koruna stromu. A hedvábný papír na kmen. Jeden chlapec si vytvořil kmen z tamponků, proč ne? U dalšího chlapce nastal problém, že při nasávání vody do pipety nechápal, že voda v pipetě se udrží vevnitř, když ji znova nezmáčkne. Takže chlapec nasál vodu a otočil pipetu otvorem nahoru. Bylo mu vysvětleno a předvedeno, jak se s pipetou správně pracuje.

Děti velmi stříkání barev nadchlo a fascinovalo je, když se barvy do sebe smíchaly. Tampony by se daly i nastříhat napůl, třeba by někomu více evokovaly listy.

2.3.2 V tajemném světě podzimu

Organizace: u stolečku

Časová dotace: 20 minut

Věk dětí: 6 let

Výchovně vzdělávací cíl: seznámit se a vyzkoušet si protisk; připomenou si, jak vypadá podzimní krajina

Výtvarný problém: otisknout barvy fixů z alobalu na kresbu

Technika: protisk, monotyp

Pomůcky: čtvrtka A4, uhlový papír, obyčejné tužky, fixy, alobal, rozprašovač, voda

Motivace: Obrázková kniha „Rok v lese“.

Děti si prohlédnou obrázky lesa v září, říjnu a listopadu. Popisují, co tam vidí, co znají, s čím už se setkaly … Také se koukneme z okna a popisujeme, co vidíme venku.

Úkol: Dát si pod čtvrtku uhlový papír. Nakreslit obyčejnou tužkou podzimní krajinu podle představy. Fixy pokreslit alobal, postříkat vodou a otisknout barvy na kresbu.

Postup: Dětem nejdříve vysvětlíme a předvedeme techniku protisku. Rozdáme každému dítěti jeden uhlový papír a jednu čtvrtku. Uhlový papír musí být lesklou stranou směrem nahoru. Na něj si položíme čtvrtku, případně s menší gramáží 180g. Obyčejnou tužkou začnou děti kreslit krajinu. Je dobré, když dětem řekneme, aby na tužku trochu víc přitlačily. Kresba se pak viditelněji otiskne na druhou stranu čtvrtky. Když má dítě kresbu hotovou, otisknutou stranu zafixujeme lakem na vlasy nebo fixativem, aby se nám výkres nerozmazal. Ale není potřeba.

Natrháme alobal přibližně ve velikosti A4. Barevnými fixami děti pokreslí celou plochu alobalu. Nastříkají z rozprašovače vodu. Fixy se zředí. Přiložíme kresbu původní stranou na alobal a lehce přitiskneme. Oddělíme od alobalu a uvidíme, jak se nám barvy otiskly na kresbu.

Vznikl nám tajemný svět podzimu. Barvami podzimu jsou teplé tóny hnědé, červené, zelené, žluté, oranžové a fialové. Z jedné strany krásně barevný, z druhé strany černobílý.

Hodnocení: S dětmi si povíme, jaká pro ně byla práce s uhlovým papírem, alobalem a otiskováním. Každé dítě si vybere něčí obrázek a řekne, co ho na něm zaujalo.

Reflexe: Děti byly ohromené a nadšené, když jsem jim předvedl, jak funguje uhlový papír. Nikdy techniku protisku nedělaly. Trochu byl problém, že některé děti hodně sahaly na čtvrtku, a potom se jim na druhou stranu otisky prsty. Nastala obava, že přes čtvrtku to nepůjde tak snadno, ale šlo. U otiskování barev byl problém v sytosti barev fix. Některé děti pokreslily malé plochy alobalu, takže si musely vzít nový alobal a znovu ho pokreslit. Holčička s PAS byla opravdu do práce zaujatá. Avšak, jak už se od půlky listopadu všude začalo mluvit o Vánocích, nakreslila jehličnaté stromy s vánočními hvězdami.

2.3.3 Barvy v pohybu

Organizace: u stolečku
Časová dotace: 20 minut
Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: prožitek z prosakování barev, rozvoj trpělivosti

Výtvarný problém: obarvit kapku vody

Technika: vsakování barev

Pomůcky: pipety, barvy, voda, štětce, čtvrtka, papírová utěrka

Motivace:

Z podzimních barviček,

nakapu pár kapiček.

Potom vezmu papírovou utěrku

a počkám chvilinku.

Úkol: Opatrně obarvit čiré kapky vody vodovými barvami. Přiložit na obarvené kapky papírovou utěrku.

Postup: Děti si pomocí pipet naberou vodu a na bílou čtvrtku nakapou kapky různých velikostí. Musí opravdu pomalu a opatrně, aby kapka byla dostatečně velká a dítě pak vidělo, jak se do ní zapouští postupně barva. Kapky můžou nakapat různě po bílé čtvrtce.

Barvy volíme podzimní jako je například hnědá, žlutá, oranžová, tmavě zelená, červená, hnědá a fialová. Mokrý štětec děti namočí do barvy. Několikrát s ním v barvě zatočí, aby byla barva co nejvíc viditelná. Potom se špičkou štětce opatrně dotknou kapky. Děti mohou sledovat, jak se kapka postupně začne obarvovat.

Když mají všechny kapky obarvené, přiloží na ně pomalu papírovou utěrku. Barvy se postupně začnou vsakovat a míchat do sebe. Mokrou a obarvenou utěrku opatrně dáme sušit. Každé dítě, podle svého zájmu, si obarví několik utěrek.

Hodnocení: Druhý den, když všechny obarvené utěrky uschly, si povíme, co jsme dělali a co všechno jsme k tomu potřebovali. Zaměříme se i na to, jestli barvy nezesvětlaly a proč.

Reflexe: Tento metodický list nebyl realizovaný v MŠ.

2.4 Zima

2.4.1 Zima za jednu noc

Organizace: u stolečku

Časová dotace: 2 dny

Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: mokrý krepový a hedvábný papír pouští barvu, mít povědomí o studených barvách

Výtvarný problém: zapustit barvy na bílou čtvrtku

Technika: zapouštění barev v nastříkané vodě

Pomůcky: krepové a hedvábné papíry (různé tóny modré, fialové), A4 čtvrtka, rozprašovač s vodou, fixy

Motivace: Motivací jsou samotné pomůcky. Děti už samotné nadchne rozprašovač s vodou. S dětmi vedeme rozhovor, jak bychom se všemi pomůckami mohli pracovat: Co všechno tu máme za pomůcky? Co bychom mohli dělat s rozprašovačem? Co se stane, když na krepový papír nastříkáme vodu? Z jak velké dálky budeme stříkat vodu na papír? Co vidíme venku, když je zima? … Děti říkají různé nápady. Můžeme jim nabídnout různé varianty.

Úkol: Uspořádat krepové a hedvábné papíry po čtvrtce. Rozprašovačem nastříkat vodu na papíry a nechat zaschnout. Domyslet si kresbu dle fantazie.

Postup: Děti se samy rozmyslí, jaké krepové a hedvábné papíry si vyberou. Můžou je stříhat do různých tvarů nebo jednoduše trhat na velké a malé kousky. Na suchou bílou čtvrtku postupně pokládají krepové a hedvábné papíry podle svého uvážení. Následně rozprašovačem děti postříkají papíry. Papíry postupně začínají pouštět barvy a míchají se mezi sebou. Mokrou čtvrtku s papíry odložíme na sušák a počkáme do druhého dne, než vše zaschne.

Druhý den děti rukama odstraní krepové a hedvábné papíry. Není to nic náročného a v podstatě stačí jednou projet rukou po čtvrtce. Do vzniklých barevných a bílých ploch děti vymyslí, dle své fantazie a představivosti, kresbu se zimní tématikou. Mohou také

využít krepové nebo hedvábné papíry, které například zmuchlají do kuliček nebo je celou svou plochou přilepí na čtvrtku.

Hodnocení: Ptáme se dětí, co je na práci překvapilo, co bylo pro ně nové, zda vůbec tuhle techniku už někdy dělaly. Společně si povědět, jaké obrázky dokreslily a proč. Jaké barvy jsme použili. Jak se smíchaly. Zkoumat strukturu barevných otisků a jak je využily při kresbě.

Reflexe: Děti se s touhle technikou ještě nesetkaly. Avšak některé hned věděly, jak bychom mohli pracovat s pomůckami. Nejzábavnější část pro děti byla, když mohly rozprašovačem stříkat na čtvrtku s krepovými a hedvábnými papíry. Některé děti stříkání vody přehnaly až moc, že voda tekla i pod stůl. Museli jsme pak trochu odsávat vodu papírovým kapesníkem. Děti velmi zaujalo míchání barev do sebe, sledovaly, jak se barvy smíchávají. Velmi důležité je proto dát na stůl igelitový ubrus! Barva jde ze stolu špatně dolů. Musí se pak použít mycí písek a kartáč.

Druhý den, po zaschnutí, děti s úžasem pozorovaly, co papíry po sobě zanechaly za stopy. Šlo krásně vidět, jak se barvy do sebe postupně vpíjely. Děti nejčastěji dokreslovaly sněhuláky.

2.4.2 Co najdeme pod pěnou?

Organizace: u stolečku

Časová dotace: 20 minut

Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: experimentovat s holicí pěnou a temperovými barvami

Výtvarný problém: vytvořit barevné ornamenty na pěně

Technika: malování pěnou

Pomůcky: pěna na holení, temperové barvy (modré a fialové), štětce, nádoba, čtvrtky, voda, kartonové stěrky, špejle, ubrus

Motivace: Motivací jsou samotné pomůcky. Především holicí pěna, protože je nevšední pomůckou, u které děti přemýšlí, jak ji zapojit do práce s ostatními pomůckami.

Úkol: Otisknout obarvenou pěnu, temperovými barvami, na čtvrtku. Následně setřít pěnu ze čtvrtky a zkoumat, co nám barevná pěna vykouzlila.

Postup: Na začátku dětem ukážeme, jak pracovat s pěnou ve spreji. Potom už necháme každé dítě si vyzkoušet, stříkat pěnu na pekáč (do nádoby), nádoba nemusí být hluboká. Když už máme po celé ploše pekáče nastříkanou pěnu, nastříkají děti husté temperové barvy z láhve. Můžou to být různé tóny modré a fialové, ale klidně se dá použít jen jedna barva. Pomocí špejlí zamícháme temperové barvy v pěně. Špejlí, krouživými, rovnoběžnými, klikatými dalšími různými pohyby, vytváříme zajímavé abstraktní ornamenty.

Jakmile je pěna obarvená, vezme si dítě čtvrtku a jednou stranou ji přiloží na pěnu. Opatrně čtvrtku přitlačí na pěnu, aby se barvy lépe otiskly. Opatrně dvěma prsty, za jeden roh papíru, oddělí čtvrtku od pěny. Položí si papír s pěnou vedle na stůl a kartonovou stěrkou setře pěnu. Setřenou pěnu, která zůstala na stěrce, setře dítě o hranu nádoby zpět. Pěna se tak může znovu zamíchat a použít na další otiskování. Po setření pěny vznikne na čtvrtce zajímavá abstrakce. Necháme do dalšího dne uschnout.

Druhý den můžeme na vzniklou abstrakci malovat temperovými barvami, černou a bílou, které se dají smíchat a vznikne nám šedá barva. Děti se tak učí míchat odstíny šedé barvy. Děti malují zimní tematiku. Anebo pomocí vytřízeného okénka ve čtvrtce, hledají zajímavá místa v abstrakci.

Hodnocení: Druhý den si děti vezmou své práce a přitom si zopakujeme, co jsme všechno dělali a co nás zaujalo, co pro nás bylo nové a jak dál budou chtít děti se svojí prací pokračovat.

Reflexe: Stříkání pěny na pekáč bylo pro děti zábavné, protože pěna pro ně není pomůcka, se kterou by pracovaly pravidelně. Jeden chlapeček nepochopil, jak pěnu stříkat. Chlapeček chytl sprej s pěnou do ruky a mačkal ho uprostřed, ne za pumpičku nahoře. Bylo potřeba znovu ukázat správný postup. Je zajímavé, že děti přidaly více fialové barvy než modré. To však ničemu nevadí. Hlavní je, že děti práce zaujala.

Otiskování a stírání pěny děti bavila. Byly nadšené, jak krásné ornamenty se jim otiskly na čtvrtku. Každé dítě si mohlo otisknout více prací. Bylo i zajímavé, když pěna zůstala na čtvrtce. Vytvářela tak 3D efekt zasněžených hor.

Je vhodné mít nádobu s pěnou na jednom stole a zvlášť stůl pro stírání pěny. Anebo spojit dva stoly k sobě. Protože setřená pěna se dá opakovaně používat. Stolečky nejsou dostatečně prostorné a děti by se zbytečně mačkaly u jednoho stolu.

2.4.3 Modrá barva třikrát jinak

Organizace: u stolečku

Časová dotace: 2 dny

Věk dětí: 3–6 let

Výchovně vzdělávací cíl: experimentovat s obarveným ledem

Výtvarný problém: určit neprůhlednou a průhlednou barvu

Technika: obarvování

Pomůcky: tři sklenice, formy na led, potravinářské barvivo, vodu, led, tekuté mýdlo, ocet

Motivace: Obarvování a zamrazování vody.

Děti si nalijí do více kelímků vodu (záleží, kolik chcete mít ledu). Do vody se nasype modré potravinářské barvivo. Snažíme se, aby ve všech kelímcích bylo přibližně stejné množství barviva a vody. Barvivo pořádně zamícháme ve vodě. Když je voda obarvená, pomalu začnou děti přelévat vodu do nádob na led. Jakmile máme všechny nádoby na led plné, dáme je opatrně do mrazáku a počkáme do druhého dne, než voda zamrzne.

Úkol: Namíchat tekuté mýdlo s vodou a ocet s vodou. Pozorovat, jak se rozpouští obarvený led v různých směsích s vodou.

Postup: S dětmi si připravíme tři zavařovací sklenice na stůl. Do všech sklenic nalijeme vlažnou vodu, aby se v nich led rychleji rozpouštěl. Do první sklenice nalijeme pouze čistou vodu. Ve druhé sklenici smícháme vodu s tekutým mýdlem a zamícháme, aby se nám mýdlo s vodou promíchalo. V poslední třetí sklenici smícháme ocet s vodou a zamícháme, aby se ocet s vodou promíchal. Už teď děti mohou pozorovat, že dvě vody ve sklenicích nemají svou přirozenou barvu.

Jakmile máme všechny vody ve sklenicích připravené, vyndáme z mrazáku formy s obarveným modrým ledem. Do každé sklenice hodíme stejný počet kusů ledu. Při rozmrazování ledu sledujeme, jak se barva postupně rozplývá. V průběhu můžeme promíchávat, aby se proces urychlil. Nebo počkat, než se ledy rozpustí úplně a až úplně na konci promíchat.

Na konci hry s dětmi porovnáváme, která z vod je nejvíce průhledná a která nejméně. Vysvětlíme si, proč tomu tak je. Nejméně průhledná je voda s tekutým mýdlem, protože mýdlo samo o sobě není průhledné. Nejvíce průhledná je čistá voda, protože je smíchaná jen s potravinářským barvivem.

Hodnocení: Připomeneme si postup, který jsme museli zrealizovat. Zopakujeme si, jakou barvu jsme použili. Která z vod je průhledná a která ne a proč to tak je.

Možná navazující činnost:

Pomůcky: obarvené vody ze zavařovacích sklenic, potravinářská barviva (žlutá a červená), kelímky, formy na led, malá dřívka od nanuků, bílé čtvrtky, igelitový ubrus

Postup: Do kelímků si nalijeme vodu. Do jednoho přisypeme žluté barvivo a do druhého červené barvivo. Pečlivě zamícháme. Obarvené vody ve sklenicích a v kelímcích přelejeme opatrně do forem na led. Tak aby se jednotlivé barvy nesmíchaly. Pak do plných forem přidáme dřívka a vložíme do mrazáku.

Druhý den vytáhneme obarvené ledy z mrazáku a necháme chvíli povolit. Mezitím si na stůl připravíme igelitový ubrus, bílé čtvrtky. Potom s velkou trpělivostí vyndáme ledy za pomocí zamrzlých dřívek. Led přiložíme na čtvrtku, rukou držíme dřívko a barevná ledová zábava může začít. Díky třem odstínům modré se smícháním vytvoří tři fialové a dvě zelené barvy.

Hodnocení: Řekneme si, jaké barvy nám vznikly. Z jakých barev vnikly fialové odstíny? Z jakých barev vznikly zelené odstíny? Jak jsme na začátku získali tři odstíny modré?

Reflexe: Tento metodický list nebyl realizovaný v MŠ.

ZÁVĚR

Při psaní teoretické části jsem se zabýval psychologií předškolního věku. Hlavní částí byly kapitoly o výtvarné výchově v předškolním vzdělávání až k barvě. U barvy jsem popsal, co je to vůbec barva a jak vzniká. Zabýval jsem barvami barevného spektra, jak mezi sebou harmonizují a jak se dají barvy míchat. K textu jsem přidal i ilustrační obrázky, pro lepší představu barvových kruhů a barevných harmonií. V poslední části jsem popsal všechna čtyři roční období. Jaké změny v přírodě probíhají a jaké venkovní aktivity by se daly venku s dětmi realizovat.

Realizace metodických listů, v mateřské škole, byla pro mě velmi zajímavá a časově náročná. Časově náročná proto, že metodické listy byly realizovány po celý rok, každé roční období. Vždy se výtvarná hra s barvami vztahovala k určitému ročnímu období a přírodě. Snažil jsem se, aby hry dětem přinesly něco nového a záživného. Děti využily netradičních postupů. Pro lepší představivost jsem postupy dokumentoval a jednu fotku vždy přiložil k metodickému listu.

Cílem bylo zpracovat soubor metodických listů k jednotlivým výtvarným hrám podle ročních období. Realizovat výtvarné hry s dětmi v MŠ.

Cíl bakalářské práce jsem splnil. Soubor metodických listů k jednotlivým ročním obdobím jsem zpracoval. A část metodických listů jsem s dětmi v mateřské škole zrealizoval. Pracoval jsem s dětmi v homogenních třídách, od 3 do 6 let. Mateřská škola uplatňovala prvky Montessori pedagogiky, takže výtvarných her se zúčastnil jen ten, kdo měl zájem. Avšak vždy se většina zapojila.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Bednářová, J. & Šmardová, V., 2021. Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let, Albatros Media a.s. ISBN 9788026606581.
2. Brožková, I., 1983. Dobrodružství barvy, Praha: SPN.
3. Filcík, G. & Černík, M., 2015. *Malovaný svět a já ho chci uvidět* Vydání druhé., Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-4855-4.
4. Goethe, J.W. von, 2004. *Smyslově-morální účinek barev*, Hranice: Fabula. ISBN 80-86600-13-0.
5. Helus, Z., 2018. *Úvod do psychologie* 2., přepracované a doplněné vydání., Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4675-3.
6. Hulke, W.-M., 1996. *Magie barev: Kniha o léčivé moci barev a jejich působení na lidské tělo, duši a ducha*, Praha: Pragma. ISBN 80-7205-000-1.
7. Itten, J., 2021. *Umění barvy: subjektivní prožívání a objektivní poznávání jako cesta ke vnímání umění* Studijní vydání., V Praze: NAMU. ISBN 978-80-7331-546-7.
8. Jedlička, R., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*, Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5447-5.
9. Kognitivní vývoj u předškolních dětí. Co si pod ním představit? - PředškolníVěk.cz. *Vše, co zajímá rodiče předškoláků! - PředškolníVěk.cz* [online]. Copyright © 2018 [cit. 02.01.2023]. Dostupné z: https://www.predskolnivek.cz/kognitivni-vyvoj-u-predskolnich-deti-co-si-pod-nim-predstavit/
10. Koťátková, S., 2014. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet* 2., rozš. a aktualiz. vyd., Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4435-3.
11. Lada, J., 2016. *Tradiční česká zima*, Praha: Bambook. ISBN 978-80-271-0016-3.
12. Lada, J., 2017. *Tradiční české jaro*, Praha: Bambook. SBN 978-80-271-0017-0.
13. Lada, J., 2017. *Tradiční české léto*, Praha: Bambook. ISBN 978-80-271-0015-6.

14. Lada, J., 2017. *Tradiční český podzim*, Praha: Bambook. ISBN 978-80-271-0018-7.
15. Langmeier, J. & Krejčířová, D., 2006. *Vývojová psychologie* 2. aktualiz. vyd., Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
16. Ludwig, M., 2005. *Naší přírodou: naší přírodou měsíc po měsíci*, Praha: Beta-Dobrovský. ISBN 80-7306-173-2.
17. Matěják, J., 2022. *Barva nejen pro výtvarníky*, Brno: Zoner Press. ISBN 978-80-7413-523-1.
18. Mertin, V. & Gillernová, I. eds., 2015. *Psychologie pro učitelky mateřské školy* Třetí vydání., Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0977-5.
19. Oftring, B., 2014. *Objevujeme přírodu: pro děti a rodiče*, Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5139-9.
20. Palouček, J., 2012. *Poselství barev* 3. dopl. vyd., Brno: Integrál. ISBN 978-80-87176-17-7.
21. PETROVÁ, ALENA a IRENA PLEVOVÁ. *Vybrané kapitoly z vývojové psychologie* [online]. Ostrava: Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2018 [cit. 28.12.2022]. ISBN 978-80-7599-078-5. Dostupné z: https://dokumenty.osu.cz/pdf/materialy/vybrane-kapitoly-z-vyvojove-psychologie.pdf
22. Poláková, P., 2019. *Jak rozvíjet pohyb, emoce a smysly: pozorné a spokojené dítě*, Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0760-5.
23. Průcha, J. & Koťátková, S., 2013. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*, Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.
24. Roční období - jaro, léto, podzim se zimou. *Treking,cz* [online]. Ostrava: TREKING, 2016 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://www.treking.cz/astronomie/rocni-obdobi.htm
25. Seiler-Hugova, U., 2009. *Barvy: vidět - prožívat - rozumět*, Praha: Wald Press. ISBN 978-80-903931-4-1.
26. STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, H., 2014. *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3818-4.
27. Škaloudová, B., Hušková Smyczková, K. & Sommernitzová, Z., c2014. *Kraso(v)hled: [praktické náměty na výtvarné a environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*, Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-083-3.

28. Šobáňová, P., 2020. *Tvoříme společně: metodika pro výtvarnou výchovu s proinkluzivními přístupy k uměleckému vzdělávání*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5747-5.
29. Teorie míchání barev. *DrawPlanet Praha: kreslit a malovat dokáže každý* [online]. Dostupné z: https://www.drawplanet.cz/teorie-michani-barev/
30. Vývoj dětské kresby - LogArte Praha. *LogArte CentrUm - Praha 9 - logopedie a další obory* [online]. Copyright © 2014 [cit. 28.12.2022]. Dostupné z: https://www.logarte.cz/vyvoj-kresby

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

1. Barevný model RGB. In: *Pngegg* [online]. [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: https://www.pngegg.com/cs/png-zfpcy
2. Barevný model RYB. In: *Pngegg* [online]. [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: https://www.pngegg.com/cs/png-ziycb
3. Barevný model CMYK. In: *Pngegg* [online]. [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: https://www.pngegg.com/cs/png-taurt
4. Barevné modely. In: *Pngegg* [online]. [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: https://www.pngegg.com/cs/png-crhar
5. Primární, sekundární a terciární barvy. In: *Pngegg* [online]. [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: https://www.pngegg.com/cs/png-zxgmt, https://www.pngegg.com/cs/png-yxtmq, https://www.pngegg.com/cs/png-epdqt

PŘÍLOHY

DOBRODRUŽSTVÍ V PRALESE (viz 2.2.1 Letní cesta barevným pralesem)

Anička a Kuba, sourozenci, se vydali na dovolené v Brazílii do pralesa. Anička se bála zvířátek, která tam žijí, ale Kuba ji uklidňoval a slíbil jí krásný zážitek. Když dojeli na místo, dál pluli na malé lodi uprostřed pralesu. Koukali kolem sebe a obdivovali krásy amazonského lesa. „Za chvilku budeme vystupovat, Aničko," říká Kuba Aničce. „Dobře, tak hlavně opatrně, ať nenabouráme," říká Anička.

Na břehu upevnili loďku, aby jim neodplula, nasadili své batohy na záda a vydali se do hlubin pralesa. „Aaa, pomooooc!" zakřičela Anička. „Co se stalo?!" řekl vyděšeně Kuba. Anička: „Něco se hnulo ve vodě!" Kuba se koukne do vody a tam vidí malé žabky, které plavaly proti proudu a některé z nich i vyskakovaly z vody. „Neboj, to jsou jen žabky," říká Kuba. Pokračovali dál a dál, kochali se krásou barevného pralesa, nasávali voňavý čerstvý vzduch a nic neřešili. Aničce se velmi líbily barevné kytičky. Každá z nich byla jinak barevná, voňavá a velká. Najednou uslyšeli syčení. Kuba: „Aničko, slyšíš syčení?" Anička se zastaví a poslouchá… „Ano, slyším, co to může být?" Náhle se z keřů vyplazila veliká kobra. „Aaa!!!" zakřičeli oba a utíkali rychle pryč. Udýchaní a vyplašení se zastavili a chvilku odpočívali. Anička: „Jé, koukej, Kubo, taková velká krásná želva." „Ta je hodně pěkná a velká, ale pomalá, ta by kobře neutekla, ale její tvrdý krunýř ji musí určitě ochránit," řekl Kuba. Pomalu se stmívalo, a tak se sourozenci pomalu vraceli k lodi. Zničehonic se ze stromů objevil veliký slon. Anička s Kubou se zastavili, jen stáli a čekali, co se stane. Slon se k nim přibližoval a chobotem se jich pomalu dotýkal. Oba si ho pohladili a dali mu nějaké ovoce k jídlu. Slon pokračoval dál v cestě a už si jich nevšímal. „Uf, měl jsem strach, ale ten slon byl hodný," řekl Kuba. Anička se jen pousmála, protože byla vyděšená.

Když se dostali k lodi, ve vodě ještě uviděli hejno rybiček, které byly krásně barevné. Cestou zpět už byla pomalu tma a na obloze se objevilo pár malých svítících hvězdiček. A také krásný půlměsíček. Anička se dívala na krásnou brazilskou noční oblohu a užívala si poslední chvilky prostředí pralesa. Kuba se soustředil na cestu, aby v pořádku dorazili zpět do civilizace. Jakmile dorazili zpět, utíkali na autobus a jeli na hotel, ve kterém byli ubytovaní.

Cestou autobusem si vyprávěli, co vše zažili. „Pamatuješ si, Kubo, jaká zvířátka jsme v pralese viděli?" (David Spilka)

FOTODOUMENTACE REALIZACÍ METODICKÝCH LISTŮ

1. Jarní autojízda

2. Barvy duhy

3. Co to roste pod sněhem?

4. Letní cesta barevným pralesem

5. Ovocné koktejly

6. Co se skrývá pod mořskou hladinou?

7. Kouzlíme barvy korunám stromů

8. V tajemném světě podzimu

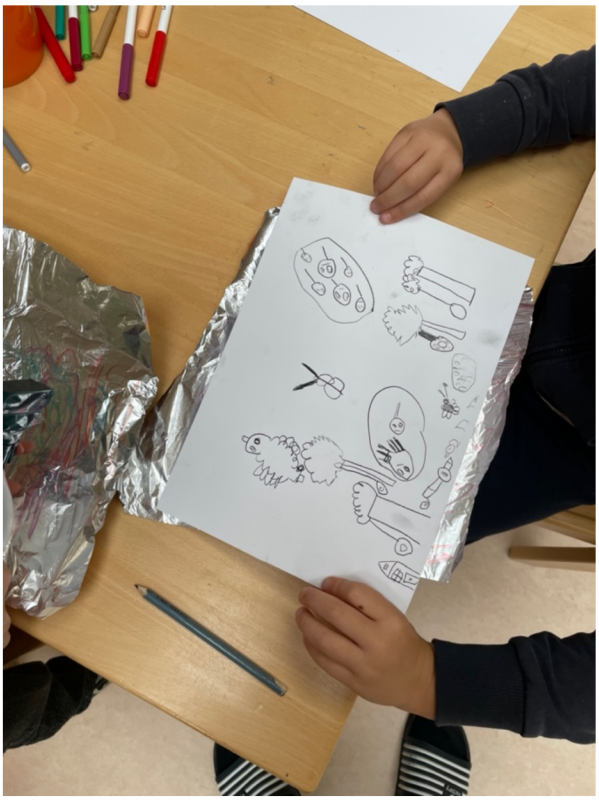

10. Zima za jednu noc

11. Co najdeme pod pěnou?